

DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMINATI

Prof. Dr. Kemal Tahir GÜRSOY

I — GENEL OLARAK :

1) *Tazminatın Niteliği* : Bir insanın ölümü hukukî anlamda bir zarar olmamakla beraber, bu yüzden yine de bazı zararlar meydana gelmiş olabilir. İşte BK. 45/II'nin öngörmüş olduğu hal, ölüm sonucu vukua gelen bir kısım zararların tazminini hükme bağlamaktadır. Bu hükme göre, ölenin yardımından faydalananlar, bu yüzden yoksun kaldıkları faydayı, tazminat olarak, sorumludan isteyebilirler. Buna «destekten yoksun (muinden mahrum) kalma tazminatı» denir. Yargıtayımızın ifadesiyle, destekten yoksun kalma davası ile, davacı miras bırakanların (ölenin) doğmuş bir dava hakkını değil, kendilerine yardım eden kimsenin gelirinden ve yardımından yoksun kalmaları sebebiyle muhakkak olan, fakat halele uğratılan menfaatleri oranında uğradıkları zararın giderilmesi istenir (4.HD. 14.10.1963, K. 9019, *Çenberci*, s. 807). Haksız bir eylemden yalnız ondan doğrudan doğruya zarar görenler tazminat isteyebilecekleri halde, kanun iki halde bu kuralın istisnasını hükme bağlamıştır : Bunlardan birincisi, yakınların ölümü halinde duyulan üzüntü-acı için manevî tazminat isteme (BK. 47), diğeri de bu incelemenin konusunu teşkil eden ve yardımcıdan yoksun kalanların isteyebilecekleri maddî tazminat (BK. 45/II) halidir. Bu nedenle, maddî tazminata ilişkin kurallar, bu tür tazminat hakkında da uygulanır. Şu kadar ki, BK 45/II hükmü, maddî tazminata ilişkin kurallara nazaran özel nitelikte olduğundan diğerlerine nazaran tercihen uygulanacaktır (*von Tuhr*, § 48 I. s. 383). Özellikle zaman aşımı, normal halden farklı olarak, destekten yoksun kalanın, desteğin ölümünü öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Binnetice, ölümün olay gününden daha sonra vukua gelmiş olması halinde BK. 60'ın öngördüğü süreler, olay tarihinden itibaren değil, ölüm tarihinden itibaren işlemeğe başlayacaktır. Ölümün daha sonra vukua gelmiş olması halinde nedensellik bağının mevcudiyeti kaydıyla, bu dava on sene içerisinde açılabilir (*Oftinger*, §. IV s. 202; *von Tuhr/Sieglwart*, §. 48, I. s. 372; *Tekinay*, Ölümün değil zararın öğrenildiği tarihi esas almaktadır. s. 120). Trafik kazala-

larından doğan tazminat dâvalarında ise, dâva zamanaşımı iki yıldır (6085 sayılı Kanun m. 50/VI).

Kanun, adam ölmesi halinde cismanî zararlarda olduğu gibi (BK. 46/II) hâkime kararını bir süre sonra yeniden gözden geçirme hakkını mahfuz tutma imkânını vermemiştir. Halbuki burada da hâkime bu imkân verilmeli idi. Zira özellikle gelir şeklindeki tazminatlarda ilerdeki gelişmeler bunu ekseriya gerekli kılmaktadır. Bu nedenle açık bir hüküm bulunmamasına rağmen, gelir şeklindeki tazminatlarda, özellikle kadın lehine hükmedilen bu tür tazminatlarda, hâkime iki sene sonra tekrar kararını tadil etmek imkânı tanınmalıdır (*Oftinger*, §. 6 IV s. 220; aksi görüş : *Tekinay*, s. 217).

2) *Kaynaklar ve müessesenin uygulama alanı* : Evvelâ BK. 45/II ancak bazı kimselere tazminat hakkı tanımaktadır. O halde BK'nun uygulama alanına giren her olay hakkında bu hüküm tatbik edilir. Sorumluluğun sebep veya kusur sorumluluğu olmasının önemi yoktur. Bununla birlikte herhangi bir sebeple sorumluluk kısmen veya tamamen söz konusu değilse, destekten yoksun kalma tazminatı da istenilemez; örneğin hukuka aykırılığın mevcut olmadığı hallerde (BK. 52) durum böyledir. Özel kanunların (örneğin Trafik Kanununun) öngördüğü sorumluluk hallerinde de bu hüküm uygulanır. Bunun dışında destekten yoksun kalma tazminatını öngören diğer özel hükümler de vardır : 6763 sayılı Kanunla değiştirilen BK. 332'ye eklenen ikinci fıkra, Ticaret Kanununun taşıma akdine ilişkin 806. maddesi, deniz yolcusu taşımaya ilişkin TK. 1130 hükümlerini burada saymak mümkündür. Bununla beraber, iş kazasında vukua gelen ölüm dolayısıyla, ölenin eş ve çocuklarına verilecek tazminat hakkında özel bir hüküm, 506 sayılı Kanunun 23. maddesi hükümleri uygulanır. Bu tür zararlarda BK. 45/II'nin uygulanması ancak Kurumca karşılanmayan zararlar hakkında ve sorumluya karşı uygulanır.

Halli gerekli olan diğer bir sorun, akitten doğan sorumluluk hallerinde de destekten yoksun kalma tazminatının istenip istenemeyeceğidir. Tereddüdü gerektiren husus, destekten yoksun kalan kimsenin akdî ilişkiye tamamiyle yabancı olmasıdır. Bununla birlikte, ölümü sonuçlandıran olayın haksız bir fiil olması kaydıyla, akden sorumlu olandan da destekten yoksun kalma tazminatı istenebilir. Ölen ile sorumlu arasında akdî bir ilişki mevcut ise BK. 98/III gereğince, 45/II hükmü bu akdî ilişkiye uygulanacaktır (*Oftinger*, § 6 IV s. 201; vdn *Tuhr/Siegwart*, §. 68 not 101; *Te-*

kinay, s. 86). Esasen kanun hizmet ve taşıma akitlerinde (TK. 806, 1130; BK. 332/II) bu hususu açıkça öngörmektedir. Kaza sırasında ölen dalgıç ile aşçının yardımından yoksun kalanlar hakkında Yargıtay BK. 98'e dayanmak suretiyle BK. 45/II'yi uygulamıştır (HGK. 7.12.1966, 818/311, *Karahasan*, s. 483).

Vekâletsiz iş görme de BK. 45/II'nin uygulanmasına imkân verebilir (*Tekinay*, s. 91). Şuuruna sahip olamayacak kadar sarhoş olan bir kimsenin yapılan ameliyat sırasında ölmesi halinde, ameliyatı yapan operatörü Federal Mahkeme BK. 45/II gereğince destekten yoksun kalma tazminatına mahkûm eylemiştir (BGE 64 II 200). Ancak bu takdirde BK. 411'in şartları mevcut olmalıdır (*Tekinay*, s. 92).

3) *Tazminatın niteliği*: Evveleminde bu, maddî bir tazminattır. Bununla, dolayısıyla de olsa bir üçüncü kişinin ölüm yüzünden uğradığı maddî bir zararın giderilmesi söz konusudur. Bu nedenle talep hakkı, hak sahibi için malî bir değer arzeder ve başkasına kabili temliktir. Hükme bağlanmış olup, tahsilden önce yoksun kalanın ölmesi halinde, ölümün erkenliği nispetinde, borçluya ödemeden kaçınma imkânı verilmesi yolundaki *Tekinay*'ın (s. 79) görüşüne katılırız. Sorumlunun dâva esnasında ölmesi halinde, dâva, ölenin mirasçıları aleyhine takip olunur. Bununla beraber, zarar, yine de yoksun kalanın şahsında hesaplanır. BK. 45/II'nin aksini öngörmemiş olduğu hallerde, zararın hesaplanmasına ve hâkimin takdir hakkına ilişkin genel prensipler burada da uygulanır.

Yoksun kalma tazminatını isteme hakkı, miras yoluyla ölenin mirasçılarına intikal edebilen bir hak değildir. Yani bu tür bir tazminatı isteme hakkının ölenle veya onun terekesiyle hiç ilgisi yoktur (4 HD. 14.10.1963, 15237/9018, *Karahasan*, s. 414, 4 HD. 27.6.1968, 5516, *Karahasan*, s. 481, 4. HD. 12.12.1957, 7163/7371, *Karahasan*, s. 490). Bunun neticesi olarak ölen, daha sağ iken veya ölüme bağlı tasarruf yoluyla mirasçılarını bu tür bir haktan mahrum edemez. Keza bu tür bir tazminattan mirasçıların daha önceden feragat etmeleri de mümkün değildir. Bununla birlikte, ölenin sağ iken sorumludan yüksek bir tazminat almış ve ölümün tahminden çok evvel vuku bulmuş olması halinde, bazı ciddi sorunlar söz konusu olabilir. Bu gibi durumlara, ölenin mirasçıları aleyhine ve sorumlu lehine, bir sebepsiz zenginleşme dâvası açma hakkının tanınması, hakkaniyete uygun düşer (*Tekinay*, s. 67 - 72).

Kanun yoksun kalma tazminatını istemeyi sadece fiilî bir vakiya, ölenin yoksun kalana fiilen bakması veya ona ileride bak-

ması ihtimaline dayandırmaktadır. Tazminat alacaklısının ölenin mirsçısı olup olmamasının önemi yoktur. Bu nedenle ölenin mirsçısı olmayan veya mirası reddetmiş olan bir kimse de bu tür bir tazminatı isteyebilir. Ancak şahsında bir mirastan mahrumiyet sebebi bulunan kimsenin bu tür bir tazminat isteyememesi ve MK. 520'nin burada kıyas yoluyla uygulanması hakkaniyete uygun olur (*Tekinay*, s. 67). Bununla birlikte iskatı gerektiren hallerde de bu çözüm tarzını kabul biraz aşırı gitmek olur (aksi görüş : *Tekinay*, s. 67).

Yoksun kalma tazminatı, hükme bağlanmış olsun veya olmasın, kabili haciz değildir. İflâs halinde müflisin masasına dahil olmaz (İİK. 82, 211). Bununla birlikte, Federal Mahkeme yoksun kalma tazminatı ile sigorta şirketinin ödeyeceği tazminatı yeniden tetkik ederek yoksun kalanın muhtaç olduğu miktardan fazla kalanın kabili haciz olmasına karar vermiştir (JdT. 1962 II 89). Cenaze masraflarıyla, ölümden evvel çalışmamadan doğan zararlar karşılığı olan tazminat kabili hacizdir (*Oftinger*, §. 6 IV s. 223; *Kuru*, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, AHFD. 1962, XIX s. 303, BGE 37 I 351, 50 I 99). Yoksun kalanın muhtaç olduğu ve bu nedenle kabili haciz olmayan kısım icra memuru tarafından takdir olunur (İİK. 89).

II — DESTEK (BAKAN) :

1) *Kavram* : Desteklenen (yardım gören) kimsenin BK. 45 gereğince tazminat isteme hakkının doğabilmesi için, destek sayılan kimsenin ya fiilen ilgiliye bir yardımda bulunması, bakması veya ileride böyle bir yardım veya bakma ihtimalinin ciddi olarak muhtemel olması lâzım ve yeterlidir. Fiilen yapılan yardım ve bakımlarda bunun destek sayılan kimsenin kanunî veya akdî bir mükellefiyet icabı yapmış olmasının veya böyle bir mükellefiyet olmadan yapılmış bulunmasının önemi yoktur. Ayrıca bakılan kimsenin, bakanın hısımları veya akrabası olması da şart değildir (HGK. 27.9.1967, 1262/410, *Olgaç*, s. 332 N. 22). Ortada hiçbir yükümlülük olmadan herhangi bir düşünceyle yapılan bir yardım veya bakım yeterlidir. Fiilen bakma şartının mevcut olması kaydıyla uzak bir akraba veya bir dost hatta bir hizmetçi bakılan kimse vasfında olabilir. Nitekim Yargıtay, öleni 3 yaşından beri büyüten ve onun yardımından fiilen yararlanan üvey anneye yoksun kalma tazminatını isteme hakkı tanımıştır (9. HD. 19.3.1970, K. 2678, *Çenberci*, s. 811 dn. 178). Ayrıca, bakılanın kanun veya ölüme bağlı bir tasarruf icabı ölenin muhtemel mirsçısı olması da şart değildir. Mühim olan desteğin bakılan kimsenin yaşama şartlarını devamlı ve az

çok düzenli bir surette karşılanmasıdır. BK. 45/II'de kullanılan «yardım» deyiminin bu suretle anlaşılması gereklidir.

Bir kimseye kanun hükmü veya akdî bir mükellefiyet icabı ile ride bakması çok muhtemel olanlar da destek sayılırlar (4. HD. 20.6.1967, 53335/3746, *Karahasan*, s. 486, 4. HD. 10.2.1966 2570/1593, *Olgaç*, (1969), s. 323 N. 6, 4 HD. 18.2.1967, 11870/1389, *Karahasan*, s. 488). Doktrin bu tür desteklere «*farazi destek*» adını vermektedir. Bundan maksat, ölenin ölmemiş olması halinde dâvacıya bakma hususunda kanunî bir yükümlülük altında bulunmasıdır. Ölüm zamanında ölenin fiilen bakmakta olduğu kimselerin tazminat isteme hakları her halde mevcut iken, ileride onun tarafından bakılması çok muhtemel olan kimselerin bu tür bir tazminat istiyebilmeleri için, ölenin kanun veya akit gereğince buna *mecebur olması* ve bunun ispatlanması gereklidir. (4. HD. 10.7.1957, 4173/5580, *K. Reisoğlu*, s. 171; 4. HD. 11.12.1967, 1961, *Karahasan*, s. 498; 4 HD. 20.6.1967, 5335/3746, *Karahasan*, s. 486,9 HD. 30.12.1968, 11176/11984, *Karahasan*, s. 486). Farazi desteğin (ölenin) bu tür bir borcu mevcut değilse, dâvacının yoksun kalma tazminatı isteme hakkı yoktur.

2) *Yardım veya bakımın özelliği*: Yardımın düzenli olması ve bunun da bakılan kimsenin normal yaşama imkânlarını sağlama maksadıyla yapılmakta bulunması gereklidir. Eğer, yardım, bakılanın hayatını idame ettirmesi, geçimi maksadıyla değil de bir başka maksatla, meselâ ona borçlarını ödeme veya mesleki veya ilmi araştırma maksadıyla yapılmışsa, devamlı da olsalar bu anlamda bir yardım sayılmazlar (*Tekinay*, s. 19). Yapılmış olan yardımın nedeni (saiki) önemli değildir. Bu, merhamet veya dinî nedenlerle olabileceği gibi, sosyal bir itibar kazanmak amacıyla da yapılmış olabilir. Saik sadece yardımın devamlılığını tayin bakımından önemlidir. Bununla birlikte saikin ahlâka aykırı (BK. 19, 20) olmaması lâzımdır.

Bakım veya yardımın devamlı veya düzenli olması gereklidir. Düğün, doğum hediyeleri gibi gelişigüzel ve teamül icabı yapılan hediyeler bu nitelikte değildirler. Zira bunlarda devamlılık unsuru yoktur. BK. 45/II'nin tazminini arzu ettiği husus, dâvacının muhtaç olduğu bir dayanağı kaybetmiş olmadan doğan zararın telâfisidir; keyfi ve ne zaman vukubulacağı belli olmayan bir yardımda dayanak olma unsuru yoktur. Bununla beraber, yardımın her gün ve her ay yapılması şart değildir. Ölen kimsenin her yıl bir defada da olsa, tahsil, pansiyon masraflarını ödemesi yeterlidir.

Önemli olan diğer bir unsur da ölümün vuku bulmamış olması halinde yapılmakta olan yardımın ilerde de bu surette devam edeceğinin çok muhtemel gözükmesidir. Nihayet yapılan yardımın, yardım gören için zorunlu olması onun hayatının idamesi için gerekli bulunmasıdır. Ölenin yegâne bakıcı olması da şart değildir. Aynı şahsa bakan başka kimseler de mevcut olabilir (BGE 53 II 52, II 57). Bakım toptan veya fasılalarla para verme, kendi evinde barındırma, devamlı olarak elbise veya tedavi masrafları verme, ona bir hizmet edasında bulunma şeklinde de olabilir. Babasının veya kardeşinin işinde çalışan çocuğun ölümü halinde, baba veya kardeş, bu tür bir yardımdan yoksun kalmış olur. Evli kadın ev hizmetlerinden veya kocasının atölyesinde gördüğü işlerden dolayı koca için bir destek sayılabilir.

Farazî destek halinde durum fiilî destek halindeki farklı faktörlere tabidir. Farazî destek ölmemiş olsaydı, hayatın normal seyrine ve tecrübelerine göre dâvacıya bakması, yardım etmesi ihtimali olan kimsedir (BGE 58 II 37, 217).

Bittabi burada yüzde yüz bir destek olma söz konusu olamaz. Bu nedenle farazî destek sıfatının kabulünde, fiili destek olmaya nazaran daha titiz davranmak ve bu tür desteğin çevresini daha dar tutmak gereklidir; zira, bu tahminlerin ileride gerçekleşmemesi ihtimalini de gözönünde tutmak lâzımdır; örneğin bir kazada ölen beş yaşındaki bir çocuk anne ve babası için farazi bir destekdir (BGE 54 II 17, 58 II 38, 62 II 59, 79 II 355; TD, 13.10.1965, 1792/2927, *Karahaasn*, s. 488; 4 HD. 9.3.1967, 1147/2171, *Olgaç* (1969), s. 324, N. 9).

Bir çocuğun yaşaması, birgün ana ve babasına yardım edecek malî güce sahip olması ve nihayet fiilen bu işi yapıp yapmaması sayısız faktörlere bağlıdır. Bu nedenle farazi bir destek halinin kabulü için, yardım edecek olan çocuğun olduğu kadar ondan yardım göreceği olan ana ve babanın da ilerdeki malî durumlarının ne olacağını gözönünde tutmak gereklidir (BGE 58 II 37, 217, 72 II 197, 4. HD. 13.3.1967, 15522/2244, *Olgaç*, (1969), s. 322 N. 4) Ana veya babanın ileride muhtaç duruma düşecekleri umulmuyorsa veya sadece kısmî bir muhtaç olma durumu söz konusu ise veya ölen çocuğun şu veya bu sebeple, örneğin malûl olması nedeniyle bir kazanç sağlaması muhtemel değilse (4. HD. 20.6.1967 5335/5746, *Karahasan*, s. 486) talep hale göre kısmen kabul veya reddolunmalıdır. Muhtemel (farazi) destek sıfatının kabulü hususunda içtihatlar hayli çekingen gözükmektedirler (BGE 58 II 217,

62 II 58, HGK 16.10.1968 1143/692, *Karahasan*, s. 497, 4, HD. 10.2.1966 3570/1593, *Olgaç*, (1969), s. 323 N. 6).

III -- MÜŞAHHAS DESTEK HALLERİ:

1) *Anne ve Baba* : MK. 152 gereğince baba evlilik birliğinin reisi sıfatıyla çocuklarına bakmakla yükümlüdür; ayrıca MK. 315 gereğince de muhtaç fûruuna karşı nafaka yükümlülüğü altındadır. O halde, henüz reşit olmayan veya muhtaç çocukları için ana ve baba zorunlu bir destektirler (4. HD. 23.2.1967 5799/13, *Olgaç*, (1969) s. 326 N. 13, 4. HD. 9.3.1967 1147/2171, *Olgaç*, (1969), s. 324, N. 9, 4 HD. 7.10.1957 4173/5880, *Olgaç*, N. 683). Edinilmiş eviât (evlâtlık) hakkında da durum aynıdır. Çocuğun sahih veya gayrisahih nesepli olmasının veya evlilik dışı doğmuş çocuk lehine babanın sadece maddî yardımda bulunmağa mahkûm edilmesinin önemi yoktur (4. HD. 17.10.1957 4173/5580, *Olgaç*, N. 683). Nesebin özel kanunlarla ve idarî yoldan düzeltilmiş olmasının da önemi yoktur. Baba ile hiç bir hukukî ilişkisi olmayan çocuğun —tabii çocuğun— babadan nafaka isteyebilmesi, ölüm anında babanın ona fiilen bakmakta olması şartına bağlıdır (4. HD. 7.10.1957, 4173/5580, *Olgaç*, N. 683).

2) *Çocuklar* : Çocukların ana ve babalarına karşı bir nafaka yükümlülükleri vardır (MK. 315). O halde çocukların ölümü ile ana ve babanın bir desteği kaybettiği kolayca kabul olunabilir. Neseb işinin gayri sahih veya sadece tabii bir bağdan ibaret olmasının önemi yoktur; ölüm anında fiilî bakma şartı da gerekli değildir; ileride bu ihtimalin mevcudiyeti yeterlidir. Ayrıca çocuğun küçük olması veya onun şimdilik herhangi bir kazanç veya mesleğinin olmaması dâvanın kabulüne engel olmaz (TD. 13.10.1965, 1792/2927, *Karahasan*, s. 488, 9 HD. 30.12.1968, 11176/11984, *Karahasan*, s. 486, 9 HD. 16.10.1968, 1143/692, *Karahasan* s. 496). Çocukların işlerin normal seyrine göre ileride bir kazanç sağlamalarının ve ana babasına bakmasının beklenilebilir olması kâfidir. Gerek Federal Mahkeme gerekse Yargıtay henüz 4-5 yaşındaki bir çocuğun destek olabileceğini kabul etmektedir (BGE 31 II 88, 35 II 285 427, 54 II 17, 58 II 38, 62 II 355, 4 HD .10.2.1966, 3570/1593, *Olgaç*, (1969), s. 323, N. 6; 4. HD. 11.12.1967, 9961, *Karahasan*, s. 498; TD. 21.11.1965, 3002/1914, *Karahasan*, s. 489). Buna karşılık Yargıtay iki yaşındaki bir çocuğun destek olarak kabulü için hâkimin titiz olması gerektiğine işaret etmiştir (HGK 16.10.1968, 1143/692, *Karahasan*, s. 497). Ölen evlâdın ana-baba için destek olacağı kabul olunur. Bununla

beraber, bu, tek başına yeterli değildir. Ayrıca ana-babanın ileride desteğe muhtaç oldukları veya olacaklarının ispatı gerekir (9. HD. 30.12.1968, K. 11984, *Çenberci*, s. 815, dn. 186). Örneğin işine devam eden ve kazancıyla evini geçindiren babanın, yetişmiş kızının ölümü sebebiyle, yoksun kalma tazminatı isteyebilmesi için, ileride bakıma muhtaç, ölenin de bakım gücüne sahip olacaklarının ispatı gerekir (4. HD. 20.6.1967, K. 5335, ABD. (1967). s. 834).

3) *Karı-Koca* : Evliliğin devamı sırasında karı kocanın birbirlerine bakma yükümlülükleri vardır (MK. 152, 192). Özellikle koca karısının desteğidir; boşanma halinde de bu mümkündür (MK. 144, 150/5). Ancak bunlar arasında resmî evliliğin mevcut olması şarttır (4 HD. 26.3.1942, 1362/907, *Olgaç* (1969), s. 331 N. 18, 4. HD. 2.11.1957 5819/6595, *Olgaç*, (1969), s. 325. N. 11, 4, HD. 31.1.1951, 99/775 Emsal K. s. 34, 4. HD. 2.7.1962, 4762/7161, *Karahasan*, s. 495, 4. HD. 20.6.1966, 10049/6963, *Karahasan*, s. 494; 4. HD. 3.10.1966, 8581/4939, *Karahasan*, s. 493).

Karı da kocası için destek sayılabilir; zira o da münasip şekilde evin masraflarına katılmak zorundadır (MK. 190). Ayrıca ev hizmetleri gören veya kocasının iş yerinde çalışan bir kadın, onu kaybeden koca için bir destektir (BGE 53 II 125, 4. HD. 9.11.1957, 6706/6709, *Olgaç* (1969) s. 332 N. 21, 4 HD. 3.11.1966, 8581/4939, *Karahasan*, s. 493). Hatta kadın ilerisi için de farazî bir destektir. O halde şimdi değilse bile ileride koca, karısının yardımına muhtaç olabilir (BGE 53 II 124). Özellikle kadının erkeğe nazaran daha genç olması halinde bu ihtimal daha da fazladır. Hastalık veya yaşlılık nedeniyle kazanma imkânını kısmen veya tamamen kaybetmiş olan kocanın yerini ileride kadının doldurması mümkündür (BGE 57 II 183). Özellikle çalışan, kazanç sağlayan bir kadının koca için bir destek olduğu kolayca kabul edilir (BGE 35 II 346). Aralarında evlilik münasebiti mevcut olmayan fakat karı koca gibi yaşayan ve bu fırsatla erkeğe fiilen hizmet eden kadının da nikâhsız yaşadığı koca için destek olduğu kanununun takip ettiği gayeye aykırı olmasa gerektir (4 HD. 5.1.1967, 1032/128, *Karahasan*, s. 127, 4, HD. 5.1.1966, 10932/55, Dördüncü Hukuk Dairesi Kararları, 1966-1968, s. 127).

4) *Kardeşler* : Kardeşler de birbirlerine karşı nafaka yükümlülüğü altındadırlar (MK. 315). Bazan fiilen böyle bir yardım hali mevcut olur. Fiili yardım birlikte yaşama veya belli bir fayda sağlama şeklinde olabilir. Bununla beraber ölen bir kardeşin farazî destek sayılabilmesi için, yoksun kalacak kardeşin, onun ölümünde doğmuş veya hiç değilse cenin halinde olması gereklidir.

Bu nedenle Yargıtay haklı olarak, desteğin ölümünden iki sene sonra doğmuş bulunan bir kardeş için yoksun kalma tazminatı talebini reddetmiştir (9. HD. 18.11.1965, K. 9329, *Çenberci*, s. 811, dn. 177). Yardım gören yardım edenin ölümü halinde BK. 315 gereğince (4. HD. 9.1.1957 4590/112 Emsal K. s. 34) ölen kimsenin farazi bir destek olması şartıyla bu mümkündür (HGK. 26.10.1960, 256/257, *Karahasan*, s. 503). Ölenin küçük veya henüz bir kazanca sahip olmaması kural olarak talebin reddi için yeterli değildir. İleride kazanma ihtimalinin varlığı yeterlidir. Bununla birlikte küçük yaştaki bir çocuğun bir kardeş için destek olma vasfı kolayca kabul olunmamalıdır (4. HD. 9.1.1957, 4590/112 Emsal K. s. 50)

5) *Nişanlılar* : BK. 45 hükmü nişanlılar lehine de destekten yoksun kalma tazminatının kabulüne müsaittir; zira birbirleriyle evlenmeye kararlı olan kimselerden birisinin ölümü, müstakbel karı veya kocanın kaybedilmesi demektir (TD. 21.11.1965, 1914/3002, *Karahasan*, s. 489). Ancak, bunun için diğer şartların da varlığı gereklidir : Ortada teamüle uygun bir nişanlanmanın mevcudiyeti şart değildir. İlgililerin samimi olarak birbirleriyle evlenme kararında bulunmaları lâzım ve kâfidir, bittabi bu durumun ayrıca ispat olunması gerekir. Genç ve ciddi kimselerin uzun süren arkadaşlıkları aralarında bir evlenme vaadinin varlığını kabul için kârîne teşkil edebilir (BGE 57 II 56). Bittabi dâvalının mevcut ve mefruz nişanlılığının evlenme ile sonuçlanamayacağını ispata hakkı vardır. Federal Mahkeme ilk evlilikten doğan çocukların ikinci evlenmeye muvafakat etmemelerini ciddi bir engel saymakla beraber, kadın lehine tazminat talebini kabul etmiştir (BGE 44 II 68). Ölen nişanlının nişanı bozmasını gerektiren bir durumun (örneğin, başkasıyla münasebet) ispatı talebin reddi için yeterlidir (*Tekinay*, s. 37). Ölen nişanlı kadın ise, kural olarak erkek nişanlı da tazminat isteyebilir. Ancak kadının evlilik birliğine yardımının tali oluşunu ve mahalli icapları göz önünde tutmak suretiyle hâkim daha müşkülpesent davranmalıdır.

6) *Nikâhsız birlikte yaşama halleri* : Resmî bir evlilik münasebeti mevcut olmadığı halde ölen erkekle yaşayan kadının yoksun kalma tazminatı isteyebilmesi her zaman kabul edilemez. Bunun için ilk şart ölen erkekle tazminat isteyen kadın arasında devamlı —karı koca gibi— bir hayat birliğinin mevcut ve bu düzenin ileride de devam edeceğinin duruma göre beklenebilir olması gereklidir (4. HD. 5.1.1967, 10932/128, *Karahasan*, s. 489), geçici olarak birlikte yaşama yeterli değildir. Bundan başka bu birlikte yaşama-

da o müşahhas olayda muhite göre ahlâka aykırı bir nitelik görülmemelidir. Resmî bir nikâh olmadan karı koca gibi yaşayanların bu hayat tarzlarının her zaman ahlâka aykırı düşeceği söylenemez. Cinsi yakınlığın bir ücret karşılığı olduğu hallerde durumun ahlâka aykırı olduğu kabul olunmalıdır (*Tekinay*, s. 42). Bu tür birleşmelerin bizim için büyük önemi vardır. Memleketimizde özellikle köylerde «imam nikâhu» adı altında görülen fiilî birleşmelerin miktarı hayli yüksek olduğu gibi, çevrenin bu tür birleşmelere gayrı ahlâkî nazarla baktığı da her zaman söylenemez; üstelik bu tür birleşmelerin sık sık kanun yoluyla meşrulaştırıldığı ve doğan çocukların neseplerinin düzeltilmesi cihetine gidildiği bir gerçektir. Bu nedenle özellikle köylerde karı koca gibi yaşama hallerinde kadın lehine BK. 45 gereğince yoksun kalma tazminatı tanımak uygun olur (*N. Bilge*, Ad. Der. 1944, s. 691, *Tekinay*, s. 42, *Saymen-Elbir*, s. 473, *Tandoğan*, § 18 V s. 303). Yargıtay müteaddit kararlarında, ölenin sağlığında, yardımda bulunması ve birlikte yaşamaları kaydiyle eşe (kadına) yoksun kalma tazminatı talep etme hakkını tanımıştır (9. HD. 14.10.1969, K. 9850, 9. HD. 3.3.1970, K. 1911, *Çenberci*, s. 811; TD. 21.10.1965, K. 3002, ABD, 1966, s. 119; 4. HD. 5. 1.1967, K. 10932/55, *Karahasan*, s. 489).

7) *Ölünceye kadar bakma borçlusu* : Bir akit gereğince ölünceye kadar bakma borcu altında olanın ölümü bakılana yoksun kalma tazminatının verilmesini gerektirmez. Zira BK. 45/II'nin gayesi ailevi münasebetlerin icabı olan bir durumu hükme bağlamaktadır. Diğer taraftan bir akit gereğince bakım alacaklısı olan, bakım borçlusuna mukabil bir edada bulunmaktadır. Bakım borçlusunun ölümü hali için —buna bir üçüncü şahıs da sebep olmuş bulunsa— kanun özel hüküm ihtiva eder ve bundan bakım borçlusunun mirasçıları sorumlu olurlar (BK. 518) (BK. 518) (*Kenan Tunçomağ*, *Ölünceye Kadar Bakma Akdi*, İstanbul 1959, s. 171).

IV — DÂVADA TARAFLAR :

1) *Dâvacı* : Önceki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bir kimsenin ölümü sonucu yaşama düzeni bozulan, bu suretle ölenin yardımından fiilen yoksun kalan kimse ile ölüm olayı meydana gelmemiş olsaydı, hayat tecrübelerine ve işlerin normal gidişine göre ölenin kendisine yardım edeceği muhtemel gözükken kimseler dâvacı olabilirler. Yoksun kalanın fiilî veya muhtemel desteğinin mirasçısı veya onun kanunî hısım veya akrabası olması zorunlu değildir (4. HD. 12.2.1957, 7163/7371, Emsal K. s. 49. 4. HD. 27.6.1968,

5516, *Karahasan*, s. 481; 4 HD. 14.10.1963, 15237/9018, *Karahasan*, s. 484, 9. HD. 19.10.1970, K. 2678, *Çenberci*, s. 807). Nesebi sahih olmayan (BGE 62 II 149) veya nesepsiz (BGE 62 II 49, 72 II 168) bir çocuk da böyle bir talep hakkına sahiptir. Mirasçılar birliğinin böyle bir sıfatı yoktur (BGE 34 II 9). Ancak birden ziyade kimseler maruz kaldıkları zararı belli etmeden aynı sebepten dolayı dâva ettikleri takdirde, hâkim her birinin zararını ayrı ayrı tesbit ederek hükmeder (4. HD. 27.6.1968, 5516, *Karahasan*, s. 481; 4. HD. 20.6.1966, 10049/6963, *Karahasan*, s. 484). Ölen kardeşi tarafından bakılmakta iken şimdi bakma yükü altına giren bir nafaka borçlusu kardeş, failden yoksun kalma tazminatı istiyemez; zira bu kimsenin zararı dolayısıyledir (*Oftinger*, § 6 IV s. 210). Bununla beraber, bu tür kimselere bir rücu hakkı tanımak yerinde olur (*Tekinay*, s. 94). Henüz doğmamış olan çocuk (cenin) için bu tür bir tazminatı tanımaya lüzum yoktur; zira doğumdan sonra da onun bu talepte bulunması mümkündür. Doğum herhalde zamanaşımı müddetinin dolmasından evvel vukua geleceğinden kazanın vukuu anı ile yoksun kalma tazminatının nihaî surette hükme başlanması anına kadar geçecek süre içerisinde yoksun kalana yardımda bulunmuş olanların sorumludan tazminat istemeğe hakları yoktur. Bununla beraber, bu tür kimselerin vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak sorumludan bir talepte bulunmaları mümkündür (*Tekinay*, s. 94).

Yoksun kalma tazminatı nitelik itibariyle maddî bir tazminattır. Bu nedenle zamanaşımı süresi içerisinde dâva hakkının ölmü halinde, onun mirasçıları tarafından da açılabilir. Ancak zarar, ölen dâva hakkısının şahsında hesap olunur. Yoksun kalanın hayatta iken açmış olduğu dâvaya mirasçıları devam edebilir, hükmedilecek tazminat iki ölüm arasındaki süreye münhasır olup, zarar, ölen dâvacının muhtemel yaşama süresine göre hesap edilmez (9. HD. 28.4.1969, K. 4941, *Çenberci*, s. 812 dn. 181).

Yoksun kalanı tatmin eden sigortacı BK. 45/II'ye müsteniden sorumludan bir talepte bulunabilir mi? Bu sorunun cevabı sigortacının sigortalının haklarına halef olup olmadığı sorusuna verilecek cevaba bağlıdır. TK. hükümlerine tabi can sigortalarında doktrin (*Bozer*, *Sigorta*, s. 313, *Karayalçın*, *İşletme Kazaları*, s. 47; *Tandoğan*, § 15 III, s. 270) ve mahkeme içtihatları (TD. 25.5.1970, K. 2208; *Akyazan*, s. 884, 4. HD. 9.11.1957, K. 6709, *Olgaç* (1969), s. 284), halefiyet prensibinin cari olmadığı ve zarar görenin, zararını hem sigortacıdan, hem de sorumludan isteyebileceği merkezindedir ve İsviçre doktrin ve uygulamasında da durum bu merkezde-

dir (*Oftinger*, § 6 I, s. 160, § II, s. 354, *von Tuhr/Sieghart*, § 13 I, s. 95, n. 77; BGE 53 II 499, 63 II 150, 65 II 261).

İş Kazaları veya meslek hastalıkları sonucu ölüm dolayısıyla ölenin yakınlarına Sosyal Sigortalar Kurumunca ödenen yoksun kalma tazminatlarından ötürü Kurum 506 sayılı Kanunun 26 ncı maddesi gereğince, kusurlu iş verene karşı —4772 sayılı Kanunun zamanında olduğu gibi— bir rücu hakkına sahiptir. Yargıtay İçtihatlarına göre tazminatı ödeyen kurum sigortalının kanuni halefidir (İBK. 22.3.1944, 37/9, RG. 5746; İBK. 31.5.1954, 18/11, RG. 5746, İBK. 29.6.1960, 13/15, RG. 10625, HGK, 6.1.1968, K. 7, *Önol-Pusat-Acarbay*, s. 144).

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 129. maddesi, ölenin dul ve yetimlerine ödenen tazminat dolayısıyla sorumluya karşı dâva açmak üzere sandığa doğrudan doğruya bir dâva hakkı tanımaktadır. Bu nedenle Emekli Sandığından alınan dul veya yetim maaşı, sorumlunun ödeyeceği maddi tazminat miktarından indirilir (HGK. 11.11.1967, K. 338, İlmî ve Kazaî İçtihatlar, C. VIII, s. 5854). Halefiyet halinin mevcut bulunmadığı hallerde yoksun kalanı tatmin edenlerin BK. 45/II'ye dayanarak talepte bulunmaları mümkün olamaz. Ancak bu tür kimselerin BK. 51'e müsteniden birer rücu hakkı söz konusu olabilir.

2) *Dâvalı* : Ön plânda kusur veya sebep sorumluluğuna göre mesul olan kimsedir. Birden ziyade sorumlular hakkında BK. 50, 51 hükümleri uygulanır. Sorumluluk akde müstenid de olabilir (TK. 308, BK. 332/II). Aynı zarardan birden ziyade kimselerin sorumlu olmaları halinde zarar gören, bunlardan dilediğini takip edebilir. İş kazalarında davalı kusurlu olan iş veren veya kişilerdir (506 sayılı Kanun m. 26). Sorumluluk sigortalarında, yoksun kalanın sigortacıya karşı doğrudan doğruya bir talep hakkı yoktur. Zira bu tür sigortalarda sigorta ettiren, kendi mamelekinde vukua gelecek muhtemel bir azalmayı teminat altına alır. Burada riziko, sigorta ettirenin mamelekinde vukua gelecek eksilme ihtimalidir. Zarar gören, lehine şart koşulan kimse (BK. 111) durumunda olmadığından üçüncü şahsın sigortacıya karşı bir talep hakkı yoktur (*Bozer*, Sigorta, s. 255, *Tekinay*, s. 106, *Karayalçın*, İşletme Kazaları, s. 65). Üçüncü şahıs ancak istisnaî ve kanunun açıkça öngördüğü hallerde doğrudan doğruya sigortacıya dâva edebilir. Meselâ 6085 sayılı Trafik Kanunu (md. 55/II) mağdura bu tür bir hak tanımaktadır. BK. 112'de de böyle bir hüküm mevcuttur. Bu son hükme göre başkasını istihdam eden tarafından yapılan mesuliyet si-

gortasında sigorta ücretinin en az yarısını ödeyen bir amelenin doğrudan doğruya sigortalıya müracaat hakkı vardır. Bununla beraber, bu hüküm ancak özel bir kanun olan 506 sayılı Kanunun uygulama alanı dışında kalan hallerde uygulanır.

V — DAVANIN DİĞER ŞARTLARI :

1) *Yoksun kalma* : Desteğin ölümü yüzünden kendisine bakılan kimsenin bu bakımdan kısmen veya tamamen yoksun kalması lâzımdır. Bu yoksun kalma maddî bir zararı ifade eder. Bu tür bir zararın manevî zarar olduğu yolundaki Federal Mahkeme kararında (BGE 58 II 41) isabet yoktur (*Oftinger*, § 6 IV s. 206 N. 195). Zararı ve miktarını ispat dâvacıya aittir (4. HD. 20.6.1967, 5335/3746, *Karahasan*, s. 486; 4. HD. 18.2.1967, 11870/1389, *Karahasan*, s. 488; 9. HD. 3.3.1967, 103/1784, *Karahasan*, s. 487; 4. HD. 4.2.1967, 7035/896, *Olgaç*, (1969), s. 322, N. 5). Durum desteğin akdî veya kanunî bir bakma yükümlülüğünün varlığında da aynıdır. Bununla beraber böyle bir mecburiyetin varlığı, ispat yükünü büyük ölçüde hafifletecektir (HGK. 16.10.1968, K. 692, RKD, 1969, s. 32). Fiilî bakma halinde zarar, desteğin ölümü nedeniyle bakılanın mahrum kaldığı menfaatten, farazî destek halinde ise ilerideki iktisadî durumlarına göre, destek tarafından muhtaç olana yapılması kuvvetle muhtemel olan para değerinden ibarettir. O halde evvelce görüldüğü üzere fiilî yardım veya ileride bakılması ihtimalinin varlığı, yoksun kalma tazminatının ilk ve önemli bir şartıdır.

2) *Desteğin bakma gücü* : Bu şart fiilî bakma halinde önemli değildir. Zira fiilen bakma vakıası, desteğin bu kudrete sahip olduğunu yeteri kadar ispat eder. Fakat bu şart farazî bakıcı hakkında önemlidir. Talebin kabulü için desteğin ilerideki kazanç durumunun destek olmaya müsait olduğunun kabul edilebilir olması gereklidir. Bu yönden tarafların içinde buldukları çevre, desteğin böyle bir yardıma temayüllü, ilerdeki muhtemel malî durumu gözönünde tutulmalıdır. 5-6 yaşındaki çocuğun yaşaması, bir meslek sahibi olması, kazanç elde etmesi, dâvacıya fiilen bir yardımda bulunup bulunmayacağı gibi bir sürü faktörlerin olumlu surette cevaplandırılması lâzımdır. Bütün bu ihtimalleri hâkim hayat tecrübelerine göre değerlendirir. Eğer durum ölenin dâvacı için bir destek olabileceğini kabule müsait değilse istek reddolunur. Federal Mahkeme 5, 8, 10 yaşlarındaki çocukların ana-babaları için destek olabileceğini kabul etmiştir (BGE 31 II 88, 35 II 285, 427, 54 II 17, 58 II 38, 62 II 59, 79 II 355, Keza Yargıtay : 4. HD. 16.11.1963, 8337/

1030, *Olgaç*, (1969), s. 329, N. 15; 4 HD. 23.9.1967, 5799/6719, *Olgaç* (1969), s. 326, N. 13;) Ölenin dâvacıya karşı bir bakma (nafaka) yükümlüğü altında olması, sorumluluğun şartı bulunmamakla (HGK. 27.9.1967, K. 420, ABD. 1967, s. 973) beraber, dâvanın kabulünde önemli rol oynar. Kocanın karısına ve çocuklarına bakma borcu (MK. 151, 152) alt ve üst soy arasındaki nafaka borcu (MK. 315) bu cümledendir (4. HD. 10.7.1957, 4173/580, K. *Reisoğlu*, s. 171; 4. HD. 24.10.1967, 9288, *Karahasan*, s. 499). Bu hallerde fiilî bakım şartının aranması gerekli değildir; sadece ölenin halen ve ileride bakma gücüne sahip olduğu veya olacağı kabul edildiği takdirde, dâvanın da bu ölçüde kabulü gerektir. Ancak kanunî bir yükümlülük mevcut olmakla beraber, fiilî bir yardım da varsa, bu fiilî yardım tazminatın şümulünü tayin bakımından önemlidir. Ölenin sadece ana veya baba olması yoksun kalma tazminatının istenmesi için yeterli değildir; ayrıca bakılma ihtiyacı varlığının veya bunun ileride doğacağına ispat edilmesi gereklidir (9. HD. 30.12.1968 11176/11984, *Karahasan*, s. 486, 4. HD. 9.3.1967 1147/2171 *Olgaç* (1969), s. 324, N. 9; TD. 15.3.1965 347/919, *Olgaç* (1969), s. 321 N. 2). Bakılma ihtiyacının daha sonra doğması ihtimali de nazara alınmalıdır (9. HD. 30.12.1968 11176/11984, *Karahasan*, s. 486). Yoksun kalanın yardım göreceğini haklı olarak ümit etmesi yeterlidir. Meselâ ana-baba ölen çocuklarının ileride kendilerine yardım edeceğini haklı olarak ümit edebilirler (TD. 13.10.1965 1972/2927 *Karahasan*, s. 488, 4. HD. 9.3.1967 1147/2171, *Olgaç* (1969), s. 324 N. 19). Fikrimizce fiilî desteğin malî kaynağının önemi olmadığı gibi (aksi fikir : *Tekinay*, s. 49), gayri ahlâkî bir sonuç sağlama gayreti güdülmemiş olması kaydıyla, yapılan yardımın nedeni de önemli değildir. Federal Mahkeme, ölen kızının kocasından aldığı paralarla anneye yapılan yardımın bu yüzden kesilmiş almasını yeterli görmüş, yardımın damat tarafından doğrudan doğruya yapılıp yapılmadığı şartını aramamıştır (BGE. 74 II 210). Yargıtaya göre birden çok yardıma muhtaç olanlar bulunduğu halde, bunlardan sadece bir kısmının talepte bulunmuş olması, talepte bulunmayanların hisselerine isabet eden kısmın, dâva açanlar lehine hükmedilecek tazminata eklenmesini gerektirmez; yani davacılar lehine hükmedilecek tazminat, hepsinin dâva etmiş olmaları halinde, hükmedilecek tazminatı geçemez (4. HD. 9.12.1965, K. 7018, *Çenberci*, s. 821, dn. 221).

3) *Dâvacının bakılmaya muhtaç olması* : Dâvacının yardıma muhtaç olması gereklidir. Bununla birlikte durum burada kanunî nafaka mükellefiyetinden farklıdır (MK. 315). Bu son hükme göre

nafaka isteyebilmek için, yoksun kalma tazminatı isteyenin bu kadar ağır duruma düşmesi gerekli değildir. Yardım görenin fiilen içinde bulunduğu hayat standardı esas alınır; bundan azı talebe hak verir. Maksat sorumlunun sebep olduğu bir ölümün malî sonusundan zarar göreni korumaktadır (BGE 53 II 183, 59 II 463, 65 II 256, 82 II 39).

Bunun zaruret haline kadar gitmesi, en lüzumlu ihtiyaçlarını da temin edemez hale gelmiş olması şart değildir (*Oftinger*, § 6 IV s. 211, *Tekinay*, s. 49, BGE 57 II 180, 4. HD. 29.9.1942, 1933/2339, *Tekinay*, s. 49, 4. HD. 25.6.1935, 1160/1375, *Tekinay*, s. 49).

Kocasının ölümü sebebiyle kadının çalışma zorunda kalması yeterlidir. Ancak lüks ve masraflı bir hayat sürme ihtiyacı yeterli değildir (BGE 49 II 464). Mühim olan dâvacının ve ailesinin sosyal seviyesine uygun bir yaşayışı sağlamaktır. Fiili bakımlarda bunu tayin kolaydır. Yapılan nakdî veya aynı yardımlarda bunun değeri gözönünde tutulur. Ortada kanunen bakma mükellefiyeti mevcut olduğu halde, fiilî bakma hali yoksa ilgili kanun hükmünün (MK. 152, 315) şartlarını aramak lâzımdır (4. HD. 7.10.1957, 4173/5880, Emsal K. s. 49). Meselâ nafaka borcunda dâvacı, zaruret içerisinde olduğunu veya ileride zarurete düşeceğini ispat edmelidir (9. HD. 3.3.1967 103/1785, *Karahasan*, s. 487, 9. HD. 30.12.1968, 11176/11984, *Karahasan*, s. 486). Ölen, nafaka alacaklısına hayatta iken fiilen yardım etmekte ise bu seviye veya miktar esas alınır.

O halde dâvacı mevcut hayat seviyesini idame ettirecek bir imkâna sahip ise talebi reddolunur (BGE 32 II 512, 33 II 89, 37 II 467, 4. HD. 5.1.1967 10932/55, *Karahasan*, s. 489, 4. HD. 25.6.1935 1660/1375 Emsal K. s. 51, 4. HD. 16.11.1963 8337/10030, *Olgaç* (1969), s. 329 N. 15).

Yüksekçe bir emekli maaşı alanın yardıma muhtaç olduğu kabul edilmemelidir. Ölenin yerine bakmakla mükellef diğer akrabaların geçmesi, meselâ annenin ölümü babanın bakmakla yükümlü olması dâvanın reddini gerektirmez; ölüm olayından haksız fiil faili faydalanmamalıdır (*von Tuhr/Siegwart*, § 48 I s. 371, *Oftinger*, § 6 IV s. 211, *Tekinay*, s. 54). Bununla beraber, ölenle birlikte ve aynı zamanda bakıcı durumunda olan kimseler ve meselâ bakım gücüne sahip bir kaç evlât varsa bu cihet tazminat miktarının tespitinde gözönünde tutulmalıdır (BGB 32 II 514, 34 II 621). Yoksun kalana MK. 315 gereğince bakma mecburiyetinde olan kimselerin de mevcut olması hali üzerinde durulmağa değer. Gerçekten yoksun kalan, haksız fiil sorumlusuna gidecek yerde, nafaka sorumlusun-

dan talepte bulunamaz mı? Nafaka borçlularının yoksun kalana fiilen bakmaları veya nafaka borcunun hüküm altına alınmış olmasının destekten yoksun kalma tazminatı üzerine tesiri ne olacaktır? Aldığı veya alabileceği nafaka ile yoksun kalma tehlikesini bertaraf edilmiş ise yerine de BK. 45/II'ye dayanmak mümkün müdür? Yoksun kalan haksız fiil failine başvuracak yerde daha önce nafaka sorumlularına müracaatla ondan bazı şeyler elde etmiş ise, muhtaç olmaktan kurtulmuş ve haksız fiil failine karşı müracaat hakkını da bu ölçüde kaybetmiş olacaktır. *Tekinay'ın* kabul ettiği gibi (s. 56), burada tam olmayan bir teselsül (BK. 51) hali vardır. Gerçekten ölüm nedeniyle muhtaç hale düşmüş ise hem MK. 315 gereğince usul veya furuundan nafaka talebinde bulunabilir hem de bundan başka BK. 45 gereğince sorumlu olandan yoksun kalma tazminatını isteyebilir. Yani orada aynı zarardan sorumlu olan birden ziyade kimseler vardır (Kanundan ve haksız fiilden), müteselsil borçlulardan birisinin yapmış olduğu eda o nispette diğer sorumluyu borçtan kurtarır. Ancak bunlar arasında bir rücu ilişkisi söz konusu olacaktır. (BK. 50, 51/II). Zarara nihai olarak haksız fiil sorumlusu katlanacağından (BK. 51/II) nafaka borçlusu yapmış olduğu edadan dolayı BK. 45/II gereğince sorumlu olana rücu edebilmelidir. Yoksun kalan, haksız fiil sorumlusuna müracaatla tazminat almış ise, bu onu zaruret haline düşmekten kurtarmış olduğundan bu nisbette artık MK. 315'e dayanamayacaktır (*von Tuhr/Sieghart*, § 48 I s. 371 N. 9, *Tekinay*, s. 57) .

Diğer bir sorun da evlilik dışı çocuğun MK. 306 gereğince isteyebileceği nafakanın destekten yoksun kalma tazminatına olan tesiridir. Babanın ölümü halinde, çocuk bu hakkını babanın mirasçılara karşı da ileri sürebilir. Çocuk MK. 309'a dayanarak babanın mirasçılara müracaat edecek yerde BK. 45/II'ye müsteniden dâva ikame edebilir mi? Doktrin çocuğun mirasçılara karşı kabili dermeyan bir alacak hakkına sahip olduğundan bahis ile, artık BK. 45/II'ye dayanamayacağı görüşünde ittifak etmektedir (*von Tuhr/Sieghart*, § I s. 371; *Oftinger*, § 6 IV, s. 212; *Tandoğan*, § 18 s. 301). Biz de, *Tekinay* (s. 59) ile birlikte böyle bir hal tarzı için kanuni bir zorunluluk olmadığı görüşündeyiz; çocuk mirasçılara başvurmadan BK. 45/II'ye dayanabilmelidir. Evlilik içi doğan çocuğa tanınan bir hakkın evlilik dışı doğan çocuğa tanınmaması için ortada ciddi bir sebep yoktur. Memleketimizde evlilik dışı doğan çocukların (imam nikâhı) çokluğu nedeniyle bu hal tarzının önemi vardır; üstelik babanın terekesi her zaman yeterli de değildir. Evlilik dışı çocuğa bu hakkı tanımak için nesebin hâkim hük-

mü veya tanıma ile gayri sahih hale getirilmiş olması da şart değildir (aksi görüş : *Tandoğan*, § 18 s. 301). Bu hakkın çocuğa tanınması için babalığa hükmedilmiş olmanın şart olmadığı görüşündeyiz. Babalık dâvasının şartları mevcut olmasa bile, ölüm sonucu fiilî babadan çocuğun isteyebileceği tazminat imkânsız hale gelmiş olabilir Bu takdirde çocuğa BK. 45'e istinat etme hakkı kabul olunmalıdır. Evlilik dışı doğan çocuğa tazminat veren mirasçılarının BK. 51 gereğince haksız fiil sorumlusuna rücu etmek imkânını kabul etmek doğru olur (*Tekinay*, s. 61).

VI — ZARARIN TAYİNİ :

1) *Zarar ve tazminatın tayinindeki zorluk* : a) Zarar : Destekten yoksun kalma zararının dâvanın açılması sırasında tam olarak tayini, hemen hemen mümkün değildir; zira yoksun kalanın uğradığı zarar miktarı, onun öleden sağladığı nakdî veya aynı yardımların değeri, bizzat yardım görenin bugünkü veya ilerdeki kazanç imkânları, muhtaç olana fiilen yardımda bulunma temayülünde olup olmaması, dul kadının veya nişanlı kadının ileride tekrar evlenme veya nişanlanma şansı ve nihayet yardıma muhtaç olanın içinde bulunduğu sosyal çevre, ekonomik seviye (4. HD. 16.11.1963, 3337/10030, *Olgaç* (1969), s. 329, N. 15) gibi şimdiden ne olduğu bilinmeyecek faktörlere göre tayin olunur. Hâkim BK. 42/II'nin verdiği takdir hakkını burada büyük ölçüde kullanır (HGK. 8.11.1967, 943/516, *Karahasan*, s. 498; HGK, 16.10.1968, 1143/692, *Karahasan*, s. 497). İşin niteliğinden gelen bu belirgin olmamaya, memleketimizdeki tecrübesizliğin, istatistiklerin ve örnek olabilecek içtihatların yokluğunu da eklemek lâzımdır. Bütün bu sorunlar, sadece hâkime tanınmış olan takdir yetkisiyle halledilemez. Çoğu zaman işin içinden çıkamayan hâkimler vaki zararın tayinini *bilirkişilerin* insafına bırakmaktadırlar (4. HD. 11.12.1967, 9961, *Karahasan*, s. 498). Başka memleketlerde ölüm tabloları vardır, bizde ise yoktur. Bu nedenle, mahkemelere ciddi örnekler verme bakımından Yargıtaya güç bir görev düşmektedir.

Yargıtayın şu kararı yoksun kalma tazminatının kabul ve tekdirinde hâkime güzel bir direktif niteliğindedir : «Sağ doğan insanın yaşaması ve yaşlanması ve sonra ölmesi tabiatın normal icablarındandır. Kaldı ki, bugünkü sağlık şartları çocukların yaşamlarını ve büyümelerini daha fazla mümkün kılacak niteliktedir. O halde küçük iken veya genç yaşlarda vaki ölüm olayları bu kuralın istisnasını teşkil ederler. Bu nedenlerle kız veya erkek çocuğun bü-

yüyüp kazanç sağlayacağını, doğrudan doğruya veya fiilen veya para yardımıyla ana-babasına destek olacağını kabul etmek, hayat tecrübelerine ve olayların tabii akışına uygun düşer. Bu durum, istisnâî bir nitelik taşımadığı cihetle, olayda zarara uğrama yönünden davacıların ispatla yükümlü tutulması, hukukun genel ilkelerine uygun olmaz» (HGK. 16.10.1968, K. 692, RKD. 1969, s. 192).

2) *Zararın tayininde gözönünde tutulacak faktörler* : Zarar yardımı muhtaç olanın desteğin ölmemesindeki faydasından ibarettir (4. HD. 20.6.1966 10049/6963, *Karahasan*, s. 494). *Fiilî destek* halinde zarar miktarı, az çok kesinlikle tayin olunabilir; meselâ, annesine ayda 300 lira veren kimsenin ölümü halinde, zarar, her sene için 3.600 liradan ibarettir; aynî yardım halinde bunun para değeri, zarardan ibarettir. *Farazî destek* halinde ise, zarar, destek ölmemiş olsaydı, ondan elde edilmesi muhtemel olan faydalanmaların para değerinden ibarettir. Bu da sayısız faktörlere tabidir ve hiç bir zaman kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ayrıca, yoksun kalan kimsenin bundan böyle tek başına veya aile içerisinde taşıyacak olması, ihtiyaç derece ve süresi, uğranılan zarar miktarını etkiler. Bu zorluklara rağmen, Federal Mahkeme, evli erkeğin çocuksuz karı için kazancının % 40-50'sini ayırdığını kabul etmektedir (JdT 1958 I 450, BGE 64 II 420, 72 II 165, çeşitli örnekler bakımından bkz. : *Tekinay*, s. 131). Nihayet, ölenin *bakım gücü* ve bu gücün ileride *devam etmesi şansı*, onun bakma arzusu, bakmak için akdî veya kanunî bir zorunluluğun olup olmayışı, bakım ilişkisinin muhtemel süresi, uğranılan zararın tespitinde tesirlidir. Örneğin, ölen desteğin bekâr ve onun ileride evlenmesinin ve bu yüzden şahsî masraflarının artması, buna karşılık, destekten yoksun kalan dâvacının mevcut çocuğunun büyüyerek ileride ona bakması ihtimali, tazminat miktarının tayininde gözönünde tutulur (9. HD. 30.6.1970, K. 6356, *Çenberci*, s. 854, dn. 185). Ölen kocasından boşanma kararında olan ve hatta böyle bir dâvayı kocasının ölümünden önce açmış olan bir kadının, kocasının ölümünden dolayı uğradığı zararın miktarının tayini, büyük ölçüde hâkimin takdirine tabidir. Boşanma şansı nispetinde, kadının talep edeceği tazminat miktarı azalacaktır. Desteğin bakım gücünün ve destekten yoksun kalan kimsenin ihtiyacının varlığı her zaman yeterli değildir. Bazan destek nezdinde *bakma arzusu* da bir unsur olarak kendini gösterir. Örneğin, muhtaç ve istidatlı çocuğun okul masraflarını ödeyen bir hayır severin, bu işe daha ne kadar devam edeceği kesterilemez. Bakma gücünün varlığı ve bakılmaya muhtaç olma, ve nihayet bakma arzusunun devam süreleri, tazminat miktarını

taayin eden ve birlikte bulunması gereken esaslı unsurlardır. Zarar, bunlardan en kısa süreli olana göre tayin olunur; yeni yardım ne desteğin muhtemel yardım süresinden ne de muhtaç olanın ihtiyaç içerisinde olma süresinden fazla olabilir. Yardım süresi, çeşitli özellikler gösterir. Bu sürenin fiilî destekte ölümle başlayacağı kabul edilir. Farazî destekte ise, bu süre, bir taraftan ölenin destek olabileceği, diğer taraftan da, dâvacının desteğe muhtaç olabileceği andan itibaren başlar. Bu iki tarihten daha geç olanı esas alınır. Yardımın, ölenin muhtemel bakım gücünü yitireceği veya bakım işinin fiilen sona ereceği, bakılanın da muhtaç durumunun devamı süresince yapılacağı kabul olunur. Yardım gören, daha erken de muhtaç olma durumundan kurtulabileceği gibi, desteğin yardım gücünün belli bir süre sonra, kısmen veya tamamen, mevcut olmayacağı muhakkak olabilir. Bakım gücü, desteğin kazanma imkânının sona ermesi ile sınırlıdır; destek ölmemiş olsaydı daha ne kadar çalışabilir ve kazanç sağlayabilirdi? Bunun tayini gerekir. Destek çalışmadan da yardım edebilirse, o zaman, desteğin yardım süresi nazara alınır. Ölenin yardım süresi hesaplanırken, onun sıhhi durumu ve yaşı gözönünde tutulur. Destek ortalama yaş süresinden evvel ölmüş ise, onun, daha bir müddet yaşayıp kazanç sağlayacağı kabul olunabilir. Bununla beraber, özel bir durum, desteğin daha evvel öleceğini veya çalışma gücünü daha erken yitireceğini kabule imkân verebilir. Federal Mahkeme, kanser hastalığına müptelâ ve 35 yaşında olan bir kimsenin ancak, daha iki üç sene yaşayabileceğini kabul etti. Bu gibi özel durumların varlığı halinde, ölüm istatistik tablolarına göre değil, özel durumun gereklerine göre hareket olunur (BGE 81 II 38, 86 II 7, *Tekinay*, s. 135). Normal olarak, insanların herşeyden evvel ölen desteğin ölmemiş olsaydı daha ne kadar yaşayacağı sorusunun halledilmesi lâzımdır. Başka memleketlerde normal ve sıhhatli kimseler hakkında istatistiklere göre tespit edilmiş ölüm tabloları vardır (*Picard und Stauffer; Barwettafeln für Schadenerzafarecht*, Zürich 1955; *A. Kudat : Cismanî Kazalardan Doğan Zararlar Nasıl Giderilir*, Ankara 1966). Bizde henüz resmen kabul edilmiş ölüm tabloları mevcut değildir. Sadece iş kazalarına ilişkin olan 4772 sayılı Kanuna ekli ve Fransızların 1931 tarihli P.M.F. cetveline göre, hazırlanmış bir cetvel vardır. Ancak, bu cetvel iş kazalarına özgedir. Bununla birlikte mahkemelerimizin son zamanlarda bu cetveli diğer alanlarda da uyguladıkları görülmektedir (4. HD. 25.10.1968, 8279, *Karahasan*, s. 496; 4. HD. 18.12.1969, K. 1045, *Çenberci*, s. 824, N. 221 a). Bazı Yargıtay kararlarında (4. HD. 28.12.1950 2302/2444 Emsal, s. 36, 4. HD. 22.2.1952 1331/999 Emsal, s. 141, 4. HD. 28.9.1958 4107/5800, Emsal, s. 29)

65 yaş sıhhatli bir insanın normal yaşama süresi olarak kabul edilmiştir. Her yaşa göre, ileride yaşama süresi, herkes hakkında başka başka olacağından, herkes hakkında bu haddin kabülünde isabet yoktur. Bu suretle, son derece keyfi olan bir ölçü kullanılacak yerde, 4472 sayılı Kanuna göre hazırlanan tarifenin hadlerini, diğer hallerde de uygulamada isabet vardır. Yargıtayın içtihatları da bu yönde gelişmektedir (4. HD. 25.10.1968, K. 8279, *Karahasan*, s. 496, 4. HD. 18.12.1969, K. 1045, *Çenberci*, s. 827, dn. 221 a) Tekrar hatırlatalım ki, tazminatın hesaplanmasında, desteğin muhtemel yaşama süresinden ziyade onun ileride çalışma süresi önemlidir. Federal Mahkeme, son kararlarında, desteğin muhtemel çalışma süresini esas almaktadır (BGE 86. II. 7, 86. II. 154).

Muhtaç olanın bir çocuk olması da, ayrı bir özellik arzeder; zira ancak çalışma kudretini ve olgunluğunu elde ettiği zaman bir kazanç sağlayabilir; onun kaç yaşında bu durumu iktisap edeceği ve gelir şeklinde hükmedilen tazminatın ne vakte kadar devam edeceği ayrıca incelenmelidir. Sakatlığı nedeniyle, çocuğun bu vasfı kısmen veya tamamen iktisap etmemesi mümkündür; ayrıca, rüşt yaşı da esas alınamaz. Çalışma gücü rüşt yaşından evvel veya sonra elde edilebilir. Köylerde çocukların daha erken yaşlarda çalıştıkları malumdur. Ayrıca, yardıma muhtaç olanın özel durumu, daha kısa veya daha uzun bir yardım süresini haklı gösterebilir. Fakat, her halde aşırı uçları kabul etmemelidir. Çocuğun tahsil durumu müddetin biraz uzun sürmesini haklı gösterebilir. Federal Mahkeme evvelâ bir gelirin 18 yaşına kadar (BGE 31 II 289, 49 II 366, 53 II 180, 58 II 238) sonra da 20 yaşına kadar (BGE 57 II 184, 58 II 264, 59 II 462, 65 II 256, 66 II 177) devam edeceğini kabul etti. Yargıtay ise, çocuğa 18 yaşını ikmale kadar, yardım göreceğini hale göre bunun da aşılmasının mümkün olduğunu kabul etmektedir (TD. 12.6.1956, 2204/3430, Külliyyat (1956), C. XI, s. 127). İş kazalarına ilişkin 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu (m. 23) 19 yaşına, orta öğretim yapanlar için 20, yüksek tahsil yapanlar için de 25 yaşına kadar devam edeceğini hükme bağlamaktadır.

Nişanlı ve dul kalan kadınların durumları da ayrı bir özellik gösterir. Bunların yeniden evlenmeleri ihtimali vardır. Bu ihtimalin kuvvetli olması nispetinde zararı az, binnetice lehine hükmedilecek gelir tazminatı kısa sürecek, toptan tazminatın miktarı ise, az takdir olunacaktır (4. HD. 6.11.1967, 8284, *Karahasan*, s. 492). Nişanlı kız veya kadının, dâva veya hüküm tarihinde evlenmiş olmaları ve bu ikinci evliliğin ilk desteğin sağladığı veya sağlayacağı yaşama standardını mümkün hale getirmiş olması halinde hük-

medilecek tazminat, sadece evlenme tarihine kadar olan süreyi kapsayacaktır. Diğer taraftan, her yeni evlenme veya bunun muhtemel olması da meseleyi halletmez, zira, ikinci evlenme, malî ve iktisadî yönden, birincisi kadar iyi olmayabilir veya ikinci evlenmenin boşanma veya erken ölümle sona ermesi mümkündür. Tazminatın hesaplanmasında bunların da gözönünde tutulması gerekir (BGE 54 II 370). İkinci evlenmenin sağladığı veya sağlayacağı hayat standardı veya ikinci evliliğin muhtemel süresinin nazara alınması ve aleyhteki farkın da tazminat suretiyle telâfisi gerekir (4. HD. 2.11.1957, 5819/6595, *Olgaç*, (1969), s. 325, N. 11, 4. HD. 20.6.1966, 10049/6963, *Karahasan*, s. 494). Nişanlı kız veya dul kadının, dâva devam etmekte iken bir iş veya meslek ile iştigal etmesi ve böylelikle hayatını kısmen veya tamamen kazanması veya görünüşe göre, bunun ileride mümkün ve muhtemel olması da, nazarı itibare alınmalıdır.

Her şahsın özel durumu, örneğin, yaşı, (4. HD. 30.5.1965, K. 588, *Çenberci*, s. 806) evlenme şansının kabulünü kolayca gerektirebilir veya gerektirmez. Bütün bu haller de ihtimallere dayandığı için, takdir hakkı (BK. 42) büyük ölçüde işe müdahale edecektir. İlk evliliğinde çalışmayan kadın, desteğinin ölümü nedeniyle, çalışma gücüne sahip olsa bile, çalışma mecburiyetinde bırakılmamalıdır. Hükme esas olarak alınacak ihtiyaç süresi tahmin hilâfına, çok erken sona ermiş ise, örneğin, dul kadın, hükümden hemen kısa bir süre sonra evlenmiş veya tazminata hükmedilen şahıs ölmüş ise, yüksek bir miktar üzerinden hükmedilen tazminatın akibeti ne olacaktır? Gelir şeklinde bir tazminata hükmedilmiş ise, ölüm veya evlenmenin vukuu ile gelir artık ödenmeyecektir. Fakat, peşinen ödenmiş bulunan tazminat hakkında, bir sebepsiz iktisap dâvası mümkün müdür? *Tekinay*, (s. 146), Hukuk Usulü Kanununun 445. maddesine müsteniden bir iadei muhakemeyi mümkün görmektedir. Bu, şayanı arzu, fakat müsbet hukuka uygunluğu şüpheli olan bir hal tarzıdır.

Dul kadının tekrar evlenme şansı incelenirken, yaşı, çocuklu olup olmadığı, sosyal mevkii, fizikî yapısı gözönünde tutulur. Federal Mahkeme üç çocuklu 47 yaşındaki bir kadının evlenme şansının az olduğunu kabul etmiş bu nedenle, onun lehine hükmolunacak tazminattan ancak % 10 bir indirim yapmıştır (JdT 1958 II 449); 2 ve 5 yaşlarında iki çocuk anası ve 38 yaşındaki bir kadının yine evlenme şansını az görerek, lehine hükmedilecek tazminattan % 7,5 oranında bir indirim yapmıştır (JdT 1946 I 132); 9 çocuklu 58 yaşında kadınla, 18, 19 ve 20 yaşlarında üç çocuk anası

49 yaşındaki bir kadın hakkında hiç evlenme şansı görmemiştir (BGE 46 II 126, 64 II 198, JdT 1946 I 132).

Görülüyor ki, Federal Mahkeme, tazminat olarak evvelâ kadın lehine belli bir meblâğa hükmetmekte, sonra da, kadının tekrar evlenme şansını gözönünde tutarak bu meblağ üzerinden % 7,5, % 10, % 20 ve % 30 gibi bir indirim yapmaktadır (BGE 44 II 297, 72 II 216, 81 II 48). Bütün bu ihtimallere göre kadının evlenmesi veya evlenmemesi halinde hükmedilecek tazminat az veya fazla olacaktır.

Federal Mahkeme bazan kadın lehine gelir şeklinde tazminata hükmetmekle beraber, onun tekrar evlenmesi halinde, gelirin kesilmesine, buna karşılık kadına üç yıllık peşin bir tazminat verilmesine hükmetmektedir (BGE 36 II 87, 54 II 297, 370). İleride işlerin nasıl cereyan edeceği belli olmadığı için, bunun sebep olacağı sakıncaları önlemek maksadıyla doktrin, şu teklifte bulunmaktadır: Hiç evlenmeyecekmiş gibi kadın lehine bir gelir tazminatına hükmedilmeli, fakat hâkim, ileride durumu yeniden tetkik etme hakkını mahfuz tutmalıdır. Şayet kadın evlenirse, hâkim, durumu tekrar tetkik ederek ona göre yeniden bir karar vermelidir. (*Oftinger*, § 6 IV s. 219; *Strebel Art* 41 N. 42). Bununla beraber, toptan bir tazminata hükmolunması halinde, yukarıdaki örneklerin gösterdiği gibi, belli bir oranda indirim yapmaktan başka çare yoktur.

Bu mesele, dul kalan erkek hakkında da söz konusu olabilir. Gerçekten, karısının ölümü koca için yoksun kalma tazminatını haklı gösterebilir. Bu itibarla yukarıda dul kadın hakkında söylenenler, dul erkek hakkında da geçerlidir (*Oftinger*, § 6 IV s. 220; *Tekinay*, s. 162) (4. HD. 5.1.1967, 10932/55, *Karahasan*, s. 489).

Babasının ölümü nedeniyle, çocuk lehine hükmedilen yoksunluk tazminatı, annesinin tekrar evlenmesiyle azaltılamaz; zira, üvey babanın böyle bir çocuğa karşı bakma yükümlülüğü yoktur (BGE 72 II 168).

Yargıtay içtihatlarına göre, yirmi yaşında çocuksuz (9. HD. 17.12.1968, K. 15615, *Çenberci*, s. 830) yirmi dört yaşında bir çocuklu (9. HD. 13.4.1970, K. 3568 *Çenberci*, s. 830), yirmi yedi yaşında bir çocuklu (9. HD. 1.4.1969, K. 3672, *Çenberci*, s. 831, dn. 231-233) olan kadınların evlenme şansı kabul olunmuştur. Otuz üç yaşında üç çocuklu bir kadın hakkında kabul edilen % 17 oranında evlenme şansı yeterli görülmemiştir (9. HD. 1.7.1971, K. 16423, *Çenberci*,

s. 830, dn. 230). Keza 54 yaşında üç çocuklu bir kadın hakkında % 10 evlenme şansı görülerek tazminattan bu oranda yapılan indirim kabul olunmamıştır (9. HD. 25.9.1969, K. 6216, *Çenberci*, s. 830, dn. 230), ölüm olayından sonra on yıl geçmiş olmasına rağmen evlenmemiş ve dâva tarihinde 40 yaşında olan kadına evlenme şansı tanınmamıştır (9. HD. 10.12.1970, K. 13833, *Çenberci*, s. 830, dn. 230). Yine Yargıtay'a göre, ölenin eşinin evlenme şansının olup olmadığı, varsa oranı tespit edilirken, kadının yaşından başka diğer özelliklerinin de, örneğin sağlığının, çocuk sayısının, iktisadi durumunun, içinde bulunduğu toplumun düşünce ve telâkkilerinin birlikte incelenmesi gerekli görülmüştür (9. HD. 5.6.1970, K. 5963, *Çenberci*, s. 830, dn. 229 a), Keza evlenme şansının olduğu hususunun, karşı tarafca ileri sürülmesine zorunluk yoktur. Hâkim bunu kendiliğinden göz önünde tutar. Bu nedenle evlenme şansının sonradan ileri sürülmesi savunmanın genişletilmesi niteliğinde değildir (9. HD. 25.9.1964, K. 4463, *Çenberci*, s. 831. dn. 234).

Yoksun kalanın desteğinin mirasçısı olması: Üzerinden fazla tartışılan bir konu, desteklenirse, intikal eden değerlerin, dâvacının iddia ettiği zararın tayininde nazarı itibare alınıp alınmayacağıdır. Destek A zengindir, bu itibarla, dâvacı B'ye isabet edecek tereke veya hisse, B'nin hayatını evvelki gibi, idame ettirmeye kısmen veya tamamen yeterlidir. Terekenin objektif değeri veya sadece geliri nazarı itibara alınır, dâvacının yoksun kaldığını iddiaya hakkı yoktur. Her nedense doktrin ve Federal Mahkeme içtihatlarında, bu nokta üzerinde görüş birliğine varılamamıştır. Anlaşıldığına göre bu, ayrışığın kaynağı Alman doktrinidir (*Tekinay*, s. 164). Filvaki, Alman hukukunda kabul edildiğine göre, ölenin dâvacıya intikal eden terekenin «geliri» dâvacının eski seviyeye uygun geçimi için yeterli ise, yoksun kalma söz konusu olmadığından, talep reddolunmalıdır. Eğer terekenin geliri ancak kısmen yeterli ise, dâva da, kısmen kabul edilmelidir; bu suretle, terekeden sağlanan gelir, ölümün doğurduğu zarara mahsup edilmelidir. Terekede kıymetli mallar mevcut da olsa, bunlar gelir getirmeyen şeyler nevinden (örneğin arsa) ise, bu takdirde bir ayırım yapılmalıdır; ölenin tabii ömrünü yaşaması halinde, dâvacıya düşeceği tabii görülen mallar, yoksulluk tazminatına mahsup edilemez; zira, bu kıymetler nasıl olsa bir gün dâvacıya ait olacak idi. Buna karşılık, işlerin normal görünüşüne göre, dâvacının mirasçı olması muhtemel değilse, o zaman, desteğinin ölümü ve ondan sağladığı miras, dâvacı için, *beklenmedik*, bir menfaattir; haksız fiilin sağladığı faydaların zarara mahsubu gerektiği prensibi uygulan-

rak, terekedeki iratsız da olsalar, değerler, tazminatın hesabında nazara alınmalıdır; örneğin, babanın ölümü halinde, çocuğun onun mirasçısı olması beklenen olaydır; o halde terekede büyük değerler de olsa, çocuk destekten yoksunluk tazminatını isteyebilmelidir. Buna karşılık, babanın, çocuğuna mirasçı olması normal beklenen bir hal değildir. Zengin oğlunun ölmesi halinde, baba oğlunun mirasçısı olması yüzünden muhtaç olmaktan kurtuluyorsa, artık ölüm yüzünden ayrıca bir tazminat isteyememeli ve terekedeki değerleri gelir getiren neviden olmasa bile, hakkına mahsup etmelidir; yani bu halde yoksun kalma şartı yoktur. Bu görüşü kabul eden Federal Mahkeme kararları ve hukukçular vardır (*von Tuhr/Sieglwart*, § 48 I s. 371, *Oser/Schönenberger*, Art. 45 N. 13, *Becker*, Art. 45 N. 10, BGE 53 II 53, 64 II 138, 66 II 424, bu görüş hakkında *Tekinay*'ın tenkitleri s. 166, ayrıca *Oftinger*, § 6 IV s. 221). Bununla birlikte, Federal Mahkeme münferit kalmış bir kararında, kural olarak, desteğin mirasının, desteğin mirasçısı olunma ile sağlanan menfaatin yoksun kalma tazminatından müstakil olduğunu ve birbirine mahsup edileceğini içtihat etmiştir (BGE 62 II 58). Bizce de, meseleyi, yoksun kalma tazminatının kabulü gayesinden hareket etmek suretiyle, halletmek lâzımdır. Kanun prensip olarak, bir adamın ölmesi halinde, tazminat istenmesini kabul etmemiş, bunu ancak istisnaî olarak mümkün görmüştür; BK. 45/II hükmü bu istisnalardan birisidir; gayesi ölüm yüzünden bir kimsenin yoksun kalmamasıdır veya bu şart şu veya bu sebeple mevcut değilse zarar yoktur, o halde dava hakkını tanımağa da mahal yoktur. Nasıl zengin bir kimsenin böyle bir talep hakkı yoksa, ölüm yüzünden zenginleşen kimsenin de talep hakkı olmamalıdır (*Oftinger*, §, 6 IV s. 211; *Tandoğan*, § 18 IV s. 304. *Tunçomağ*, Borçlar, § 45 I s. 325; *Tekinay*, s. 169; BGE 53 II 499, 56 II 270, 54 II 464). Yargıtayın içtihatları da bu istikamette gelişmektedir (4. HD. 16.11.1963, 8337/1030, *Olgaç*, (1969), s. 329 N. 15, 4. HD. 13.4.1968 3518, *Karahasan*, s. 504). Bununla beraber terekenin gelirinden bahseden Yargıtay kararları da vardır (4. HD. 12.12.1966, 4895/10612, Dördüncü Hukuk Dairesi Kararları, s. 123; 4. HD. 15.5.1967, 4254, *Karahasan*, s. 505).

Hayatta kalanlara ölüm sebebiyle verilen sigorta tazminatı: Yoksun kalma tazminatı hesap edilirken, bu da nazarı itibara alınacak mıdır? Gerçekten, sigortadan alınan bir tazminat, destekten yoksun kalanın ihtiyacını kısmen veya tamamen gidermiş olabilir. Ancak, sigorta, bizzat zarar gören veya onun faydasına, bir üçüncü kişi tarafından yapılmıştır; onun bu basiretinden haksız fiil sorum-

lusunun faydalanması, adalete aykırı olur. Bundan başka, sigorta tazminatının kaynağı akittir. Bu tazminatla haksız fiil arasında uygun bir illiyet bağı yoktur. Bu nedenle Federal Mahkeme, ölüm sonucu sigorta tazminatlarının, yoksun kalma tazminatından indirilmeyeceğini içtihat eylemiştir (BGE 49 II 370, 53 II 499, 56 II 270, 59 II 684, 63 II 149, 70 II 230).

Türk hukukunda bu hususta tam bir açıklık yoktur; doktrin, can sigortalarına ilişkin TK. 1338'e dayanarak, sigorta tazminatı almanın ayrıca sorumludan yoksun kalma tazminatı istemeye mâni olamayacağı sonucuna varmaktadır. Can sigortalarının «kazaya karşı sigorta»lara ilişkin bulunan 1338'inci maddesinde «sigorta ettirenin sigortacıdan tazminat alması, sigorta ettirenin üçüncü şahsa müracaat hakkını iskat etmez» denmektedir. Hâkim görüşü ve Yargıtaya göre, TK. 1334'e istinatla, kaza sigortalarına ilişkin olan TK. 1338 hükmü can sigortasının diğer bir türü olan «hayat sigortaları» hakkında da uygulanacaktır (*Bozer, Sigorta s. 313; Karayalçın, İşletme Mes. s. 47, Tandoğan, § 15 III s. 270*). Buna karşılık *Tekinay* (s. 180, 184) TK. 1338 hükmünün sadece kaza sigortalarına özgü olduğu görüşündedir. Burada önemli olan cihet şudur: Can sigortalarında, sigortalı (zarar gören) zararını hem sigortacıdan, hem de haksız fiil sorumlusundan talep edebilecek (*Bozer, s. 213; Karayalçın, İşletme mes. s. 47; Tekinay, s. 181*). Bunun sonucu olarak da tazminatı ödeyen sigortacının haksız eylem sorumlusuna rücu hakkı olmayacaktır. TK. 1338 gereğince, üçüncü şahsın kusuru sonucunda vukua gelen zararlardan dolayı sigorta ettirenin (zarar görenin) sigortalardan tazminat almış olması, sigorta ettirenin (yani davada kaza sonucu ölen şahsın haleflerinin) üçüncü şahsa müracaat hakkını ortadan kaldırmaz. Üçüncü şahıs, sigorta ettirenin sigortası nazara alınmaksızın bütün zarar ve ziyanının tazmin ile mükellef tutulur (TD. 25.5.1970 K. 2208, *Sıtkı Akyazan, Türk Ticaret Kanunu, Ankara 1971, s. 784, 4. HD. 9.11.1957, K. 6709, Olgaç (1969), s. 284*); zira, haksız eylem sorumlusu, aynı zamanda, hem zarar görene karşı hem de rücu hakkı kullanan sigortacıya karşı sorumlu olamaz. O halde, sigortacı, zarar göreni tatmin de etmiş olsa, zarar görenin halefi olmadığından, sorumludan, bir talepte bulunamayacaktır. Sigorta hukukunun bu anlayışının destekten yoksun kalma tazminatına nasıl bir etkisi olacaktır? Bu son tür tazminatın gayesi, bazı kimselerin muhtaç duruma düşmelerini önlemelidir; sorumluluğun sebebi de sadece haksız fiil (ölüm) değildir. Geride kalanların muhtaç durumunda olmamaları halinde, böyle bir talep hakkı doğmayacaktır. Şimdi, hayatta kalanlar, sigortadan alacakları tazminatla kısmen

veya tamamen muhtaç olmaktan kurtulurlarsa, onların artık haksız fiil sorumlusuna müracaat hakkı kalmıyacak mıdır? Eğer sadece BK. 45/II'nin uygulama alanında kalınmış olsaydı, bu soruya olumlu cevap verilecek, yani mademki muhtaç değillerdir, o halde, dâva hakları da yoktur denilecekti. Ancak, bu suretle hareket edildiği takdirde, ihtiyatlı hareket etmiş olan sigortalı yerine, haksız eylem sorumlusu sigortadan istifade ettirilmiş olacaktır. *Te kinay*, (s. 180-191); -eğer yanlış anlamamış isek-, hayat sigortalarının TK. 1338'in kapsamı dışında kalacağı görüşünde olduğu için, bu tür sigortalarda, sigorta tazminatı nisbetinde haksız eylem sorumlusu zarar görene karşı sorumluluktan kurtulacaktır ve sigortalının, ödediği tazminat kadar, BK. 51 gereğince, haksız eylem sorumlusuna -onu korumuş olmamak için- müracaat (rücu) hakkına sahip olacağı görüşündedir. Bu hal tarzını kabul herşeyden önce kaza sigortalarına ilişkin TK. 1338 hükmünün hayat sigortalarına da şamil olup olmadığına bağlıdır. Yukarıda işaret edildiği gibi, sigorta hukukçuları ve Yargıtay bu hükmün hayat sigortalarına da şamil olduğu görüşündedirler.

Bu duruma göre, sigorta hukukunun tanıdığı sarih bir hak dolayısıyla, can sigortalarında sigortalı, hem sigorta tazminatını alacak hem de BK. 45/II gereğince sorumludan tazminat isteyebilecektir. Görüşümüze göre, BK. 45/II tazminat hukukunda istisnaf ve şarta bağlı bir hükümdür; o şart da ölüm nedeniyle bazı kimselerin *muhtaç* duruma düşmeleridir. Bizzat ölen veya zarara uğrayanın yapmış olduğu bir sigorta sonucu, kısmen veya tamamen yoksun kalmaktan kurtulan kimsenin, artık sorumludan bir şey isteyememesi maddî tazminattaki (cismanî zarar, cenaze masrafı vs.) hal şeklinden farklı olarak daha uygun olsa gerektir. Bu nedenle alınan sigorta tazminatı BK. 45'e müsteniden istenecek bir tazminata, -daha doğrusu zarara- mahsup olunmalıdır. Bu durumda, BK. 45/II'ye müsteniden dâva edilen, dâvacının, sigortadan aldığı zararından *indirmesini* talep edebilmelidir. Esasen 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 129 uncu maddesinin hal şekli ile, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 26 ncı maddesinin hal şekli de esas itibarıyla bu merkezdedir.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile ortadan kaldırılmış bulunan, 6917 sayılı Kanunla değiştirilmiş 4772 Sayılı Kanunun 37 nci maddesinin uygulanışına ilişkin Yargıtay içtihadına göre, sigorta tazminatını ödeyen Kurum, ölen veya zarar gören işçinin haklarına halef olur (İBK. 22.3.1944, 37/9, İBK. 31.5.1954, 18/11 RG. 5746, İBK. 29.6.1960, 13/15, RG. 10625). Yargıtay bu içtihadını

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 26 ncı maddesi hakkında da muhafaza etmiştir (HGK. 6.1.1968, K. 7 *Önol-Pusat-Acarbay*, s. 144). O halde, Sosyal Sigortalar Kurumundan tazminat alan ölenin kanunî halefleri, Kurumdan alınan tazminatı sorumludan isteyeceği yoksun kalma tazminatından indirecektir.

Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından yoksun kalana yapılan ödemeler BK. 45/II gereğince sorumlu olan işverenden istenebilecek tazminattan indirilir (9. HD. 4.3.1971, K. 2747, 9. HD. 2.4.1971, K. 1376, 9. HD. 11.2.1970, K. 14068, *Tunçomağ*, Türk İş Hukuku, İstanbul 1971, s. 354). Herhangi bir sebeple yoksun kalana Sosyal Sigortalar Kurumundan bir ödeme yapılmamışsa, zarar gören, zararının tamamını işverenden isteyebilir. Davacının bu Kurumu zamanında dâva etmemesi sonuca etkili olamaz (4. HD. 18.11.1967, K. 10904, *Çenberci*, s. 457, N. 121 a). Yargıtay iş kazalarında, risk nazariyesini kabul etmek suretiyle daha da ileri giderek, ne işçinin ne de işverenin kusurlu bulunduğu olaydan ileri gelen zararlardan da işverenin sorumluluğunu kabul etmiş ve ancak işverenin kusursuz olması halini BK. 43'e dayanarak bir indirim sebebi olarak kabul etmiştir (HGK. 25.5.1968, K. 343, *Oğuzman*, İHFM, C. XXXIV, Sayı : 1-4, s. 322, HGK. 1.2.1969, K. 87, *Önol-Pusat-Acarbay*, s. 155, 9. HD. 6.3.1969, K. 8, İlmî ve Kazaî İçtihatlar C. IX, s. 7753).

Bir taraftan iş kazalarında, -isabetli olup olmadığı bir yana- kusursuz sorumluluğu kabul, diğer taraftan da BK. 43'e dayanarak tazminatta bir indirim yapmada, bir çelişme hali (*Tunçomağ*, Türk İş Hukuku, s. 356) mümkündür. Ancak kusursuz olmadan da sorumluluğun kabul edildiği hallerde, hâkimin, BK. 43'ün tanıdığı takdir hakkına dayanarak adalet ve nasafetin ve halin gerekli kıldığı hallerde bir indirim yapmasına mâni olmasa gerekir. Kusurlu sorumlulukta, sorumlunun kusuruna rağmen, halin icabına göre bir indirim mümkün iken, daha masum, zarara daha uzak olan işveren hakkında daha sert hareket edilmesi, bu tür bir sorumlunun BK. 43'ün himayesinden mahrum bırakılması da anlaşılır bir keyfiyet değildir. Yeter ki, haklı bir durum bunu gerekli kılmış olsun. BK. 43'ün hâkime tanıdığı takdir hakkının sadece kusur sorumluluklarına özgü olduğuna dair kanunumuzda bir açıklık yoktur.

5434 sayılı *Emekli Sandığı Kanununun* 129 uncu maddesi gereğince, iştirakçilere yapılan toptan ödemeler veya özellikle emekli, âdî malûllük, dul ve yetim aylıkları, zarar görenin, sorumludan isteyebileceği tazminattan indirilecek midir? Adı geçen Kanun

129 uncu maddesinde öngörölmüş bulunan özel hükmü bir an için bir yana bırakacak konuyu sadece can sigortalarına paralel olarak ele alacak olursak, zarar görenin, hem dul veya yetim aylığını, hem de sorumludan tazminat isteyebileceğini kabul etmek gerekecektir. Zira evvelce göröldüğü gibi, zarar görenin, can sigortalarında (TK. 1338), hem sigorta bedelini alması, hem de sorumludan tazminat istemesi kabul edilmektedir (TD. 25.5.1970, K. 2208, *Akyazan*, s. 784-785). Bunun nedeni, sigorta tazminatının, bizzat sigortalı veya bir üçüncü kişi tarafından ödenen primlerin karşılığı olmasıdır. Durum Emekli Sandığının iştirakçileri hakkında da aynıdır; üstelik Sandık normal ölüm ve çalışamazlık hallerinde de iştirakçiye veya mirasçılara maaş veya toptan bir ödeme yapılması zorunludur. Belki, haksız bir fiil bu tür tediyeyi sadece çabuklaştırmıştır. Bu nedenlerle, bir Emekli Sandığı iştirakçisinin ölümü halinde, dul veya yetimlerin bağlanacak aylıkların veya verilecek tazminatın, haksız fiil sorumlusundan istenecek tazminattan idirilmemesi gerekeceği iddia edilebilir.

Yukarıda can sigortaları dolayısıyla belirttiğimiz endişe burada da kendini gösterecektir; yani, yoksun kalma tazminatı ancak *muhtaç* olma şartının varlığına bağlıdır. Alınan veya alınması muhtak olan emekli aylığı veya tazminatının, kısmen veya tamamen, *muhtaç* olma durumunu bertaraf etmesi halinde, BK. 45/II'nin şartları mevcut olmayacağından, bu ölçüde, istenememesi gerekir. Bu takdirde, Emekli Sandığına bağlanmış ve bağlanması muhtak bulunan dul ve yetim aylığı veya toptan ödemelerin, sorumlunun ödeyeceği tazminattan indirilmesi istenebilmelidir.

Bu sonuç, görüşümüze göre, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 129 uncu maddesinin öngördüğü hükme de paraleldir. Zira, bu hüküm, Emekli Sandığına, sorumlular aleyhine kullanılmak üzere -üçüncü şahıs olarak- bir dâva hakkı tanımaktadır. Bu hükümdeki «üçüncü şahıs» teriminden ne kastedildiği açık olmamakla beraber, bunun, zarar görenlerin halefi şeklinde anlamak zorunluluğu vardır. Aksi takdirde, Sandığa böyle bir hakkı tanımak için başka bir hukukî neden yoktur. O halde zarar görenler, Sandık tarafından tatmin edilir ve onların muhtaç olma durumları ortadan kalkarsa, ayrıca onların BK. 45/II'ye dayanarak sorumludan tazminat istemeleri düşünülemez.

Eğer zarar görenler, buna rağmen, BK. 45/II'ye dayanarak sorumludan, yoksun kalma tazminatı istemişlerse, dâvalı, Sandık tarafından yapılan edaların zarardan tenzilini ileri sürebilir; hatta bu cihet, hâkim tarafından resen nazara (BK. 42) alınmalıdır.

Yetim veya dul aylığı bağlayan veya toptan tazminat veren Emekli Sandığı, sorumluya, 129 uncu madde gereğince rücu edebilecektir. Fikrimizce bu maddenin tanıdığı dâva hakkı, BK. 51'in tanıdığı talep hakkından başka bir şey değildir. Ancak, kanun koyucu, ölen iştirakçinin aylığından yapılan kesintileri dikkate alarak ve nasafet fikrinden hareketle, sorumludan alacağı tazminatın bir kısmını, zarar görenlere vermeyi uygun bulmuştur.

Netice, haksız fiil sorumlusunun ödeyeceği tazminatta, Emekli Sandığına bağlanan veya bağlanması muhakkak olan edalar, tenzil edilmelidir. Biraz aşağıda görüleceği gibi Yargıtayın her iki istikamette de kararları mevcuttur.

Şayet dâvalı tarafından böyle bir defide bulunulmamış veya bu talep mahkemece redolunarak, davalı tam tazminata mahkûm edilmişse, fikrimizce, bu ölçüde dâvacı, Emekli Sandığına karşı, kısmen veya tamamen talep hakkını kaybetmelidir; yani zarar görenler iki defa tazmin edilmemelidir.

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 129 uncu maddesinin ne suretle uygulandığı hakkında Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü nezdinde yaptığımız araştırmadan, bu maddenin fazla bir uygulama alanı görmediği anlaşılmaktadır. Ancak Yargıtayın tetkikinden geçmemiş ve İstanbul Asliye 8 inci Hukuk Mahkemesinin 18.1.1960 tarih ve 59/347 esas ve 9 sayılı kararı bu hususla ilgili bulunmaktadır ve mahkeme esas itibarıyla yukarıdaki görüşümüzü kabul etmiştir: Olay şudur: Emekliliğe hak kespetmiş olan bir Emekli Sandığı iştirakçisi bir trafik kazası sonucu ölmüştür. Miras bırakanın mirasçılara Sandıkça dul ve yetim maaşı bağlanmıştır. Diğer taraftan ölenin mirasçuları ayrıca İstanbul Asliye 4 üncü Hukuk Mahkemesi nezdinde haksız fiil sorumlusu aleyhine maddî (destekten yoksun kalma) ve manevî tazminat davası açmışlardır. Bu mahkeme 27.9.1957 tarih ve 954/983 esas ve 957/916 sayılı kararı ile, haksız fiil sorumlusunu, her bir mirasçı lehine maddî ve manevî tazminat tediyesine mahkûm etmiş ve mahkeme açıkça davacıların lehine Emekli Sandığına bağlanmış bulunan dul ve yetim maaşlarının bir indirim sebebi olarak nazara alınmayacağını içtihat eylemiştir. Bu durumu sonradan öğrenen Emekli Sandığı, kendilerine dul ve yetim maaşı bağlanmış olan kişiler lehine ve haksız fiil sorumlusu aleyhine hükmedilmiş tazminattan dul ve yetim aylığının 5 yıllık kısmının 129 uncu maddeye istinatla kendisine ait olacağını ve bu miktara davalıların mahkûm edilmesini iddia etmiştir İstanbul Asliye 8 inci Hukuk Mah-

kemesi yukarıda işaret ettiğimiz 18.1.1960 tarihli kararıyla ve şu gerekçe ile talebi kabul etmiştir :

«Aynı maddenin birinci fıkrası hükmünden iştirakçinin her hangi bir şekilde zarar görmesi halinde, zararı ika eden hakkında açılan tazminat dâvasına emekli Sandığının iştirak edebileceğini belirtmektedir. Sandığın daha evvel dâvalılar tarafından böyle bir dâva açıldığından haberi olmadığı gibi haberi olupta iştirak etme-se dahi iştirakçi veya mirasçılarının menfaat temin etmeleri halinde 2 inci fıkradaki belirtilen üçüncü şahsın ödiyeceği tazminattan talepte bulunmaya hakkı vardır.

Emekli Sandığı üçüncü şahıstan alınacak tazminatların ancak maddi olanlarında hak iddia edebilir. Fakat mahkemece tayin edilen manevi tazminatlardan tahsili cihetine gidilmeye ve mânevi tazminat müessesesinin mahiyeti ve gayesi müsait değildir. Bu bakımdan mezkûr 129 uncu maddede yazılı para tazminatlarından kasıt zarar karşılığı ödenmesi icabeden tazminat olması icabeder.»

Tandoğan, 129 uncu maddenin Emekli Sandığına tanıdığı talep hakkını nazara almadan, zarar görenin maaşından kesintiler karşılığı maaş bağlandığı gerekçesiyle -can sigortalarında olduğu gibi- bu yüzden, bir indirim yapılmasını reddetmektedir. Bu hal şekli, zarar görenin her iki taraftan da tazminat alması demektir. Fakat, aynı yazar devamla, 129 uncu madde hükmünü tekrar ederek, Sandığın ayrıca sorumludan tazminat isteyeceği fikrindedir. Bu ise, eğer yanlış anlamamış isek, haksız fiil sorumlusunun, aynı zarardan iki defa sorumlu tutulması demek olur.

Tekinay ise, meseleyi gayet güzel vazetmekle beraber, konuyu sadece BK' 45/II yönünden halletmek istemektedir; yani Emekli Sandığına bağlanan maaş veya yapılan toptan ödeme oranında «bakım ihtiyacı» yoktur, bu oranda da zarar görenin sorumluluğu azalır, netice itibarıyla, sorumlu, zarar görenin veya üçüncü kişinin ödediği kesintilerden -haksız olarak- faydalanır. Yazar, vaki haksızlığı gidermek için, haksız fiil sorumlusuna karşı kullanmak üzere, sandığa bir rücu hakkı tanımak ister. Bu hal şekli, ancak, sandıkça fiilî bir tediyeinin veya tahsisin yapılmış olması halinde mümkündür. Fakat zarar gören sandıktan hiçbir talep veya tahsilâtta bulunmadan, haksız fiil sorumlusuna karşı dâva açarsa, dâvalı, henüz bir tahsis veya tediye vuku bulmadan, sandığın mükellef olduğu tediyeleri ileri sürebilecek midir? Bizce bu soruya olumsuz cevap vermek gerekir, zira, bu durumda, aynı zarardan, so-

rumlu olan iki kimse vardır (nakıs teselsül hali). Eğer zarar gören, zararını kısmen veya tamamen, dâva yoluyla haksız fiil sorumlusundan almışsa, bu oranda, sandığa karşı da talep hakkını kaybedecek ve bu tediye, kısmen veya tamamen sandığı yükümlülüğünden kurtaracaktır. Bu suretle, sorumlu, iki defa tazmin etme yükünden kurtulmuş olacaktır. Sözü edilen, 129 uncu maddenin sorumlu aleyhine Sandığa tanınmış olduğu talep hakkı ancak bu suretle değerlendirilebilir. Yargıtayın içtihadı birbirini tutmamaktadır. İctihatların bir kısmında (4. HD. 11.5.1951 K. 3687, Külliyyat, C. III, N. 421, 4. HD. 30.1.1958, K. 585, Emsal Kararları, s. 30, 4. HD. 4.11.1961, K. 9210, *Olgaç* (1969), s. 330, N. 16), Emekli Sandığına bağlanan aylıklar ile söz konusu haksız fiil arasında bir nedensellik bağı bulunmaması sebebiyle, mahsup reddedilmektedir. Buna karşılık, daha yeni tarihli olan HGK'nun içtihadı (HGK. 15.11.1967, K. 338, İlmî ve Kazaî İctihatlar, C. VIII, s. 5854) bunun tamamen aksi istikamette olup, mahsubun yapılması gerekeceği merkezindedir.

Fikrimizce, haksız fiil sorumlusunu iki defa mesul etmemek için, Yargıtay içtihatlarının Hukuk Genel Kurulunun İctihatları istikametinde birleştirilmesi gerekir. Bu hal şekli için diğer bir gerekçe de, daha önce temas etmiş olduğumuz, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 26 ncı maddesi hükmü ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin Yargıtay içtihatlarıdır (HGK. 6.1.1968, K. 7, *Önol-Pusat-Acarbay*, s. 144). Filvaki bu hükmü göre, Kurum ödediği tazminat oranında, zarar görenin haklarına halef olur. Aşağı yukarı aynı şartlarla çalışan iki tür sosyal güvenlik sigortasında ayrı ayrı hal tarzları uygun olmasa gerekir. Bu söylenenler yalnız destekten yoksun kalma tazminatı hakkında değil, cismanî zararlar nedeniyle istenebilecek (BK. 46) maddî tazminatlar hakkında da geçerlidir.

Ölüm yüzünden yapılmamış olan masrafların indirilmesi : Destekten yoksun kalma dâvasını açana karşı, dâvalı ölüm nedeniyle artık dâvacının bazı masrafları yapmaktan kurtulacağını, bu nedenle, destek ölmemiş olsaydı dâvacının yapmak zorunda bulunacağı bakım, öğrenim giderlerini artık yapmayacağını, binaenaleyh, zararından bu masrafların indirilmesini isteyebilir mi? Federal Mahkeme, ilk içtihatlarında diğer gerekçeler yanında, burada maddî bir zararın söz konusu olmadığını, ve bu nedenle, mahsuba ilişkin hükümlerin burada uygulanamayacağını içtihat eyledi (BGE 46 II 127, 58 II 40). Fakat, karısı ölen erkek tarafından açılan bu tür dâvada, sağ kalmış olması halinde, dâvacı kocanın, ka-

rısına yapmak zorunda kalacağı masrafların, istenen tazminatta, tenzili gerektiğini içtihat etti ve bu içtihat doktrince uygun görüldü (*Oftinger*, § 6 II 162 N. 47; *Tandoğan*, § 15 III, s. 271; *Tekinay*, s. 196). Yargıtay bazı içtihatlarında Federal Mahkeme gibi, destek olmamış olsaydı ona yapılması gerekli olan masrafların zarardan tenzilini reddettiği halde (4. HD. 11.5.1960, 7681/4393. *Tekinay*, s. 196, 4. HD. 1.3.1960, 4043/2401 Son İçtihatlar, 1961 No: 161 s. 4837, HGK. 18.10.1967, 342/457, *Olgaç*, (1969), s. 321 N. 3) diğer bazı kararlarında bu mahsubu kabul etmektedir (4. HD. 3.10.1966, 4938/8581, *Karahasan*, s. 493; 4. HD. 27.6.1968, 5517, *Karahasan*, s. 497).

Üçüncü kişiler tarafından yapılan yardımlar: Bir kimsenin uğradığı zarar münasebetiyle, üçüncü şahıslar tarafından yapılan yardımlar, kural olarak, zarardan indirilmez. Zira, bu tür yardımlar, sorumluyu borcundan kurtarmak için değil, zarar göreni korumak için yapılır. Fakat, karşılıksız yardım yapan, yardımını sorumluyu korumak maksadıyla da yapmış olabilir, bu son halde, sorumlunun mesuliyeti, bu oranda, azalır (*Oftinger*, § 6 II, s. 160). Ancak yardımdan yoksun kalma zararında bu genel prensipten ayrılacak, sadece zarar göreni korumak için de yapılmış olsa, üçüncü şahıslarca yapılan yardımları da yoksunluğu kısmen veya tamamen kaldıran bir faktör olarak kabul etmek uygun olur. Tıpkı sigortada ölenin mirasçısı olma halinde olduğu gibi, bu hallerde zarar gören artık muhtaç olmaktan kurtulmuştur.

İndirim sebeplerinin ileri sürülmesi: Yoksun kalma tazminatının indirilmesini gerektiren özel durumlar varsa, bunun dâvalı sorumlu tarafından defi yoluyla ileri sürülmesine lüzum yoktur; bu faktörler, bizatihi zararın miktarı ile ilgili -yani bir itiraz sebebi olduğundan, hâkim bunları resen nazarı itibare almalıdır (*Oftinger*, § 6 II 163; *Tekinay* s. 200), (4. HD. 13.3.1967, 15422/2244, *Olgaç*, (1969), s. 320, dn. 4).

Yargıtay içtihadına göre, eylemin ilişkisi olmadan, zarar doğduktan sonra, başka bir vesileyle, zarar görenin malî durumunda vukua gelecek bir artış, tazmin borçlusunun yararına, zarardan bir indirim yapılmasını gerektirmez (4. HD. 5.12.1969, K. 10127 *Çenberci*, s. 837).

VII — TAZMİNATIN TAYİNİ :

1) *Kural*: Zararın tespitine ve tazminatın hesaplanmasına ilişkin kurallar burada da uygulanır. Bununla beraber, ölenin

ölüme muvafakat etmiş veya ölümü arzu etmiş olması, her zaman tazminat miktarının azaltılmasına esas olamaz, zira bir kimsenin ölümü rıza göstermiş olması, hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaz. Fakat, hâkim, BK. 44/1e dayanarak, bu durumu tazminat miktarının indirilmesi sebebi olarak kabul edebilir (4. HD. 1.12.1958 3340 Emsal, s. 909, 4. HD. 31.3.1959 5331/3812 Ad. Der. 1960 s. 1086, 4. HD. 22.2.1952 1321/99, Külliyyat, C. V. 114). Ölüm olayında ölenin ve varsa destekten yoksun kalan dâvacının *kusuru* nazara alınır. Gerekli dikkati göstermemiş olan ana-babanın kusuru, çocuklarının ölümü sebebiyle isteyecekleri yoksun kalma tazminatının tayininde nazara alınır (JdT 1928 I 290, BGE 43 II 187, 46 II 155, 58 II 246; *Oftinger*, § 7 I s. 239). İçtihadı birleştirme kararına göre, iş kazası dolayısıyla, destekten yoksun kalma tazminatı ödeyen ve bu sigortalının hakkına halef olan Sosyal Sigortalar Kurumuna karşı, sorumlu, sigortalının müterafik kusurunu (BK. 44/I) ileri sürerek tazminat miktarının indirilmesini isteyebilir (İBK. 31.3.1954 17/10 RG. 8755).

2) *Destek tarafından yapılan yardımın miktarı*: Ölen destek tarafından dâvacıya yapılan yardım miktarı, rakam olarak belli ise, örneğin, her ay belli bir para ödemekte ise, esas itibariyle, bu miktarı dâvalının tazmin etmesi gerekir. Bununla birlikte, gerek destek gerekse dâvacı nezdinde, ileride meydana gelecek değişiklikler yüzünden, evvelce yapılmakta olan yardım miktarının azalması veya artması muhtemel ise bu cihet de, göz önünde tutulmalıdır. Ölenin yardımı, hizmet veya şey edası şeklinde ise, vaki zarar, bunların değerlerinin tespiti suretiyle tayin olunur. Ekseri ahvalde destek tarafından dâvacıya yapılan yardımlar açık olarak belli değildir, örneğin, eşin, evlâdın, kardeşin veya ana-babanın yaptıkları veya yapacakları yardımların neden ibaret olduğu veya olacağı belli olmaz. Bu takdirde, desteğin geliri ve bu gelirden kendi şahsî ihtiyacı için ayıracağı miktar çıktıktan sonra arta kalan tespit olunur (9. HD. 22.9.1964, K. 6103, *Çenberci*, s. 822, dn. 205), sonra da onun gelirinden yoksun kalana ayırdığı veya ölmemiş olsaydı ayıracağı miktar saptanır. Bununla birlikte, bu hallerde de, özel durumları göz önünde tutmak gerekir. Meselâ, şimdiye kadar ölenle birlikte yaşayan kimse desteğinin ölümü dolayısıyla tek başına yaşamak zorunda kalacak ise, bu yüzden ölenle birlikte yaşamasına nazaran daha fazla masraf yapmak zorunda kalabilir. İnsan vücuduna yapılan zararların tayininde olduğu gibi; dâvacının ilerdeki malî durumunun daha iyi veya daha fena olabileceği düşünülmeli ve gerektiği takdirde onun lehine kademeli bir gelire hükmolunmalı-

dir. Özellikle işçiler hakkında muhtemel ücret artışları gözönünde tutulur; kökleşmiş uygulamalara göre ortalama ücret artışlarının her yıl için % 5 olacağı kabul olunur. Bununla beraber, ücret artışları belli bir kademede durur (9. HD. 13.6.1969. K. 6793. *Çenberci*, s. 819, dn. 197). Farazî destek halinde (örneğin ölenin küçük bir çocuk olması), onun ileride dâvacıya yapacağı muhtemel bir yardım bir sürü ihtimallere bağlıdır. Çocuğun yeyip-içmesi, bir iş gücü sahibi olup olmaması, seçeceği mesleğin özelliği ve nihayet söz konusu dâvacıya yardım etme niyetinde olup olmayacağı. Bu hususlar hakkında peşin bir hüküm vermek mümkün olmadığı için, hâkim, büyük ölçüde takdir yetkisini kullanacak bu ihtimallerin derecesine göre, gerekirse, dâvalının mahkûm olacağı tazminat miktarından indirmeler yapacaktır (*Oftinger*, § 6 IV, s: 213, BGE 66 II 257, 66 II 220).

3) *Desteğin yardımının devam süresi*: Ölüm vukua gelmemiş olsaydı, destek daha ne kadar süre içerisinde dâvacıya yardım edecek idi? Bu da, bir çok faktörlerle birlikte, desteğin ve yardım görenin muhtemel yaşama süresine bağlıdır. Fakat herhalde bunlardan birisinin ölümü ile yardım sona erecektir (4. HD. 9.11.1957, 6706/6709, K. *Reisoğlu*, s. 185). O halde, herşeyden önce, öldürülmemiş olsaydı destek daha ne kadar yaşıyacaktı, bunu tahmin etmek gereklidir (4. HD. 2.2.1965, 2025/546, *Olgaç*, (1969), s. 325, N. 10). Daha yaşlı olanın her halde daha önce öleceği kabul edilemez. Bu nedenle, evvelâ ölenin hayatı boyunca yardım yapmağa devam edeceği kabul olunur sonra yapılacak bu yardımların yekûnu alınarak, dâvalının mahkûm edileceği tazminat miktarı hesaplanır. Bu meblâğ, peşin ve toptan ödenmesi halinde, bu hususta mevcut teknik usullere göre *kapitalize* edilir. Yani, peşin para değerine dönüştürülür. Bununla beraber, yeni görüş ve uygulamalar tazminat borçlusunun muhtemel yaşama süresini değil, onun *çalışıp kazanma* imkânına sahip olduğu sürenin nazara alınması şeklindedir. Filvaki, bir kimse yaşasa bile, ihtiyarlığı nedeniyle artık bir kazanç sağlamaz hale gelebilir; onun sadece yaşaması ihtimali gözönünde tutularak tazminat hesap edilirse, haksız sonuçlara varılabilir. Üstelik, yoksun kalanın da muhtemel yaşama süresi lehine hükmedilecek tazminat miktarı bakımından önemlidir. Bütün bu karışık ve teknik sorunlar karşısında, isabetli bir karar verme mümkün olmadığından, Federal Mahkeme, desteğin muhtemel yaşama süresince onun faaliyet süresinin *ortalamasını* almak suretiyle, orta bir hal tarzını tercih etmek zorunda kalmıştır (BGE 81 II 42, *Oftinger*, § 6 IV, s. 216). Kuraldan ayrılmayı gerektiren özel du-

rumlar daima gözönünde tutulmalıdır. Desteğin çok küçük yaşta olması, bu tür bir özel durum teşkil eder. Gerçekten, bugün küçük ve muhtaç olan kimsenin özel bir hali yoksa bir süre sonra kendi hayatını kendisinin kazanması tabiidir. Bu nedenle bu tür bir kimse lehine hükmedilecek gelir veya tazminatın ne vakit sona ereceği düşünülmelidir. Eskiden İsviçre'de çocuğun 18 yaşını ikmal etmesi yardıma muhtaç olma devresinin son sınırı olarak kabul edilmekte idi (BGE 49 II 366, 53 II 180, 58 II 238). Yeni kararlarda bu sınır 20 yaşına çıkarılmıştır (BGE 57 II 184, 58 II 263, 59 II 462, 72 II 168). Çocuğun tahsile devam etmesi veya malûl olması hallerinde bu sınır daha da yükselebilir (BGE 72 II 168). (HGK. 26.10.1966, 256256/257 «erginlik çağı», *Karahasan*, s. 503, TD. 12.6.1956, 2204/3430, Külliyyat, 1956, C. XI, s. 127; 4. HD. 4.3.1865, 13335/1121, *Karahasan*, s. 501).

Yargıtay kararlarında desteğin 65 yaşına kadar yaşayacağı kabul olunmaktadır (4. HD. 29.9.1958, K. 4107/5800, Emsal, s. 29). Dokuzuncu Hukuk Dairesi işininin 60 yaşına kadar çalışabileceği esassından hareket etmekte ve bu bakımdan Sosyal Sigortalar Kanununda yaşlılık sigortaları yönünden öngörölmüş bulunan 55 yaşının bu tür sigortalara özgü olacağı, bunun dışındaki haller için, bu hükmün bağlayıcı olmadığı içtihadındadır. Ayrıca Yargıtay'a göre 60 yaşından sonra da çalışma imkânının kabulü için bu nedenlerinin kararda gösterilmesi gerekir (9. HD. 12.3.1971, K. 3615, 6.4.1971, K. 6823, 28.10.1971, K. 21914, *Çenberci*, s. 825, dn. 213).

4) *Yardımanın başlayacağı tarih* : Farazî destekte ileride destek olacak kimsenin yetişmesi, kazanç sağlar hale gelmesinden itibaren destek olabileceği kabul edilir. Ölen 5 yaşında ise bunun ancak 15-16 yaşlarında ana veya babası için destek olabileceği düşünülür. Bu nedenle ödenecek tazminatın da ancak bu andan itibaren hesaplanması gerekir. Ayrıca yardıma muhtaç olma durumunda da vaziyet böyle olabilir; bugün için muhtaç olmayan bir kimse bir süre sonra yardıma muhtaç hale gelebilir. Bu son halde de tazminat bu andan itibaren hesap edilir. Böylelikle fiili yardımın daha geç bir tarihte başlaması halinde, davacıya, şimdiden tazminat olarak peşin ödeme onun çok daha sonra hak edebileceği bir parayı şimdi vermek olur. Bu takdirde yapılan erken tediye için bir iskonto yapmak gerekir (4. HD. 2.2.1965, 2025/456, *Olgaç*, (1969), s. 325, N. 10). İsviçre'de bu maksatla yapılmış hazır tablolar mevcuttur. Birçok ihtimaller karşısında bu gibi hallerde tazminatın miktarı hâkim tarafından nesafete (ex aequo et bono) göre tayin olunmaktadır (*Oftingér*, § 6 IV s. 217).

VIII) TAZMİNATIN ŞEKLİ :

1) *Genel olarak* : İnsan vücuduna yapılan zararlarda olduğu gibi, burada da tazminat, sorumlu olanın dâvacı lehine (gelir) *irat* veya *toptan bir meblâğ* (sermaye) ödemesi şeklinde olur. Bunlardan birisini seçme hâkimin *takdirine* bırakılmıştır. Bununla birlikte, gelir şeklindeki tazminat, destekten yoksun kalma tazminatının mahiyetine en uygun olanıdır. Fakat gelirin uzun seneler ödenecek olması, ciddi, sakıncalar meydana getirebilir. Evvelâ, yoksun kalanın seneler sonra ihtiyaç durumu değişebilir. Hatta, muhtaç olmaktan da kurtulabilir; bunların seneler önce nazara alınması ve hükmedilecek gelir miktarının ona göre saptanması mümkün değildir. Diğer taraftan, modern iktisadiyatta normal hal almış bulunan paranın satın alma gücünü kaybetmesi, senelerce evvel hükmedilmiş bir geliri bazan pek gülünç bir hale getirmiş olabilir. Örneğin 1950 yılında 250 liralık aylık tazminat, bir kimsenin geçimi için aşağı yukarı yeterli iken, bu miktar bir aylık 1970 yılı rayicine göre gülünç olabilir. Buna karşılık, sermaye şeklinde hüküm edilen tazminatı, alacaklı, bu ilerdeki ihtiyaçlarını karşılamayacak şekilde isabetsizce kullanabilir, bu suretle de muhtaç olduğu bir meblâğı elinden çıkarabilir. Diğer taraftan, gelir şeklindeki tazminatta borçlunun teminat vermesi, bu teminatın verilmesi sorumlu için her zaman kolay değildir. Bu nedenle, uygulamada gelir şeklindeki tazminata fazla tesadüf edilmemekte ve mahkemelerimizin bu istikametteki uygulaması umumiyetle tasvip görmektedir (Konunun Türk ve Mukayeseli Hukuk yönünden incelenmesi, *Fikret Eren* : Destenten Yoksun Kalma ve Vücut Bütünlüğünün İhlâli Hallerinde Ödenecek Tazminatın Şekli, Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara 1972, s. 163-174). Tedavi masrafları veya çalışmamış olmadan dolayı uğranılan zararla cenaze ve mezar masrafları hakikî zarar olarak talep edilir.

2) *Gelir (irat) şeklinde tazminat* : Bu, miktar ve süre itibarıyla, ölenin gelirinden dâvacıya ayırdığı veya ayırabileceği miktara eşit olmalıdır. Bunun için de önceden sorumlunun geliri, sonra da dâvacıya ayıracağı kısım tespit ve tayin olunur. Bununla birlikte, gerek sorumlunun gerekse muhtaç olanın durumları zaman zaman değişebilir, bu cihet mümkün olduğu kadar gözönünde tutulmalıdır. Gelir, dâvacının muhtaç halinin devamı süresince ve nihayet onun hayatı boyunca ödenir. Dâvacı kadının tekrar evlenmesi, nişanlı kadının başkasıyla nişanlanması veya evlenmesi veya bunların sonradan kazançlı bir iş sahibi olmaları gibi. Bu gibi ihti-

maller hükümde saklı tutulabilir. Özellikle çocuklara ödenecek olan gelirin hangi yaşa kadar ödeneceği hükümde belli edilmelidir.

3) *Sermaye şeklinde tazminat* : Hâkim gelir şeklinde bir tazminata hükmedeceği yerde sorumluyu toptan bir meblâğa mahkûm edebilir. Bunun desteğin ölmemiş olması halinde dâvacıya gelirinden ayıracağı miktara eşit olması lâzımdır (4. HD. 2.2.1965 2025/546, *Olgaç* (1969), s. 325 N. 10). Hâkim gelir ve sermaye şeklindeki tazminatı birlikte hükme bağhyabilir; örneğin, dâvacıya belli bir yaşa (meselâ 65 yaşına) kadar olan zarar için sermaye tazminatına bu yaştan fazla yaşaması hali için de gelir tazminatına hükmedebilir (4. HD. 30.11.1948 5653/5083).

Sermaye tazminatı şu surette hesaplanır : Evvelâ dâvalı gelir şeklindeki bir tazminata mahkûm edilmiş olsaydı alacaklıya ödeyeceği beher gelir taksitinin tutarı ne olacaktı (ayda veya üç ayda bir) bu tayin edilir. Sonra, bu gelir muhtemel devam süresine göre çoğaltılır. Gelirin muhtemel devam süresi, hem gelir alacaklısının hem de irat borçlusunun hüküm tarihindeki yaşı göz önünde tutulur. Bu maksatla mevcut ölüm tablolarından faydalanılır. Fakat iş bununla bitmiş olmaz. Zira gelir taksitlerinin yekûnu dâvacıya derhal ödendiği takdirde, dâvacı ancak seneler sonra elde edebileceği bir parayı şimdi elde etmiş olacaktır. Bu nedenle alacaklının parayı peşin ve erken almasından doğan faydaları tazminat miktarından indirilir (4. HD. 2.11.1957 5819/6595, *Olgaç*, (1969), s. 325, N. 11). Bu ameliyeye «*iradın sermayeye kalbedilmesi*» denir. Bu da herşeyden evvel piyasadaki cari faiz nispetine bağlıdır.

Destekten yoksun kalma tazminatı bilirkişiler tarafından hesaplanır. Ancak bilirkişinin bu hesabı yaparken, verilecek tazminatın peşin sermaye değeri dikkate alınır. Sorumlu tarafından ödenecek tazminat, peşin sermaye değerinden ibarettir (9. HD. 22.2.1964, K. 6103, *Çenberci*, s. 822 dn. 205). Bu hesap yapılırken İstatistik Genel Müdürlüğü ve Çalışma Bakanlığınca benimsenmiş ve doktrin ve içtihatlarla desteklenmiş bulunan P. M. F. tablosunun esas alınması gerekir (4. HD. 25.10.1968, K. 8279, *Karahasan*, s. 496, 4. HD. 18.12.1969, K. 1045, *Çenberci*, s. 827, dn. 221 a) (Bkz. ekteki tablo).

Farazi desteğin özellikle çocukların ölmesi halinde, halli gereken bir sorun daha vardır. Henüz 5 yaşında ölen çocuğun ölümünden dolayı annesine yoksul kalma tazminatı verilmesine hükmedilmesi ve bu tazminatın sermaye veya gelir şeklinde şimdiden kendisine verilmesi, keza dâvacıya ayrıca çok erken bir menfaat sağ-

liyacaktır. Çünkü bugün 5 yaşında olan çocuk ancak 10 ile 12 sene sonra kazanç sağlar hale gelecek ve dâvacı ana için destek olabilecektir. O halde şimdi ödenecek bir tazminat bu noktanın da gözönünde tutulması ve gerekli indirimin yapılması icabeder. Ancak destekten yoksun kalma tazminatı alacaklısının da o tarihte (10 ile 12 sene sonra) daha yaşlanmış ve ömrü kısalmış olacaktır. Kaza zamanında çocuk 5, anne de 25 yaşında ise 12 sene sonra anne 37 yaşında olacağından onun lehine hükmedilecek gelir veya sermaye tazminatı bu yaş göz önünde tutularak hesaplanacaktır. O halde misâlde olduğu gibi şimdi 25 yaşında olan bir anaya verilecek tazminat bu cihet de göz önünde tutularak hesap edilecektir.

Federal Mahkemenin bu husustaki uygulamaları şöyledir : Evvelâ, ölen çocuğun şimdiki yaşı nazara alınarak alacaklıya ödenecek gelir (aylık veya 3 aylık) tayin olunmakta ve bu gelir, derhal ödenecekmiş gibi, rayiç faiz (meselâ % 4 veya 5) üzerinden sermayeye çevrilmekte, kapitalize edilmektedir. Sonra da, derhal başlayan ve fakat çocuğun çalışma gücüne sahip olacağı tarihe kadar devam edecek olan bu irat, sermayeye çevrilmekte ve bu son rakam, birinci rakamdan indirilmekte, aradaki fark, ileride başlayacak gelir tazminatının peşin para değerini teşkil eylemektedir (*Oftinger*, § 6 IV s. 193, BGE 63 II 63, 72 II 208, 77 II 153, 81 II 42; 4772 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin örnekler : *Tekinay*, s. 225).

Gelir tazminatının peşin sermaye tazminatına tahvili yapılırken hangi tarih esas alınacaktır; ölümün vukua geldiği tarih mi, yoksa hükmün verileceği tarih mi? Cismanî zararlarda hüküm tarihi esas alınır; karar tarihine kadar vukua gelen zararlar fiilî zarar olarak hükümde nazara alınır (BGE 77 II 153, 82 II 35, 84 II 300, *Oftinger*, § 6 IV s. 184, 192). Ölüm halinde ise bu cihet tartışılmalıdır. Federal Mahkeme karar tarihini değil, olay tarihini esas almıştır (BGE 84 II 300). Buna karşılık *Oftinger*, hüküm tarihinin esas alınacağı görüşündedir. Bu son görüşe göre olay tarihinden hüküm tarihine kadar meydana gelen zararlar, hakikî zarar olarak hükümde nazarı itibare alınır. İki hal tarzı arasındaki pratik farkı şöyle açıklayalım : Ölen destek 70 yaşında olsa onun ortalama yaşama cetvellerine göre muhtemel yaşama süresi 9 yıldır. Bu kimsenin ölümü üzerine hesaplanacak gelir ve sermaye tazminatı 9 sene üzerinden olacaktır. Ancak bu dâvanın 5 sene sürdüğü kabul edilirse, ölenin sağ kalsaydı 75 yaşına kadar yaşayacağı kabul edilecek ve bu yaşta olan kimsenin ileride muhtemel yaşama süresi ise istatis-

tiklere göre 7 sene olduğundan, hüküm tarihi esas alındığı takdirde iki yıl eksiğiyle tazminatın 7 sene üzerinden hesaplanması gerekecekti (Örnek *Tekinay*, s. 227'den alınmıştır). Bize de bu son şekil daha adil gözükmemektedir.

IX — FAİZ

Tazmin borcunun zararın meydana geldiği günden itibaren doğmuş olduğu ve binaenaleyh o andan itibaren faize tabi bulunduğunu evvelce görmüştük. Yoksun kalma tazminatında bu yüzden bir tereddüt mümkündür. Zira burada dâvacının istediği ve dâvalının da mahkûm olduğu zarar henüz olay veya hüküm anında meydana gelmiş değildir. Burada ileride meydana gelecek bir —fazazı— zarar söz konusudur. Gerçekten ölen çocuğun yardımından mahrum kalma istikbale (ileriye) ait bir husustur; diğer taraftan yapılan veya yapılacak olan yardımlar zaman süresi içerisinde olacaktır. Bu nedenle bu tür zararlar da, zararın olay günü meydana geldiği söylenemez ve bu sebeple de olay günü muaccel hale gelmiş bir para borcu yoktur. Esas itibariyle bu tereddütler yerindedir. Ancak hâkim yoksun kalma tazminatına hükmederken zararın ileride vukua geleceğini göz önünde tutarak bu tür zarar için şimdi ödenecek tazminatın peşin para değerini, —piyasadaki faiz nispetini göz önünde tutmak suretiyle— takdir ve tayin edecektir. Bu suretle hükmolunan tazminat, hükmün verildiği veya olayın meydana gelmesi gününe irca olunacaktır. Bu sebeple bu tür tazminatlar da karar tarihinden itibaren faize tabidirler (*Oftinger*, § 6 IV s. 153, BGE 81 II 559, 84 II 36). Müstakar Yargıtay içtihatlarına göre bu tür bir faiz hakkında BK. 72 uygulanır, yani faiz oranı % 5'tir (TD. 11.1. 1962 2800/143 ABD. 1962 s. 378). *Tekinay'a*, (s. 230) göre, tazminat alacağı hüküm tarihinden değil, zararın vukuu tarihinden itibaren faize tabidir. Bununla beraber, borçlu mütemerrit ise hakkında BK. 101 uygulanır. Zararın vukuu tarihinden hüküm tarihine kadar geçecek süre için işleyen faizler, mevcut ve hakiki bir zarar olarak hükümde nazarı itibare alınır. Bazı Yargıtay kararlarına göre bu tür bir tazminat alacağı olayın vukuu tarihinden itibaren faize tabidir (4. HD. 31.3.1959 5331/2812 *Olgaç*, (1969), s. 334 N. 27, 4. HD. 23.1.1965 8350/327, *Olgaç*, (1969), s. 333 N. 26, *Tekinay*, s. 230).

X — YARGITAY KARARLARINDAN ÖRNEKLER

Dâvacının mütevaffanın yardımına muhtaç olup olmadığı hususunda dâvacı vekilinden beyyine talep olunmak ve mütevaffanın yardımına muhtaç olduğunun subutu halinde maddi zarar miktarı tesbit olunmak gerekir (4. HD. 29.9.1942, 1933/2339, Tekinay, s. 49'dan).

Ölenin babasına baktığı tesbit edilmeksizin veyahut mali durumu itibariyle MK. 315 hükümlerince ölenen nafaka isteyip isteyemeyeceği tahkik edilmeksizin baba lehine hüküm edilmiş olması kanuna aykırıdır (4. HD. 7.10.1957 4143/3880 Emsal s. 49).

Mahkemece sabit görülen tazminattan, ölenin 18 yaşında kazanç sağlayıp dâvacı babasına yardım edebileceğini kabul ile bu yaşa kadar çocuğa yapılacak masrafların indirilerek, geri kalana hükmedilmiştir. Bu şekilde küçüğe yapılacak masrafların sabit olarak tazminatın indirilmesi 45 inci maddenin 3 cüncü cümlesiyle konulan esasa aykırıdır (4. HD. 1.3.1960 4043/2404 Olgaç, 1969 s. 326 N. 14).

Destekten yoksun kalma şartlarının resen nazara alınması gerekir. Ölen çocuğun çalışıp ana ve babasına yardım edip edemeyeceği konusu ve babanın yardıma ihtiyaç duyup duymayacağı incelenmelidir. - ölen çocuğun yaşadığı çevre, gelenekler, yaşayış tarzı çalışma durumu incelenmelidir (4. HD. 13.3.1967 15422/2244 Olgaç, 1969 s. 320 N. 4).

Yoksun kalma tazminatı isteyen ana-babanın ileride bakım ihtiyacına düşeceklerinin tesbiti, hal ve şartların özelliğine göre davacıların bakım ihtiyacına düşecekleri kuvvetli bir ihtimal olarak tesbit edilmelidir. Ayrıca çocuğun da ileride bakım gücünü elde edeceğinin kabul edilmesi halinde tazminatın hesabının bilirkişiye yaptırılması gerekir (4. HD. 11.12.1967 9961 Karahasan, s. 498), 4. HD. 20.6.1967 5335/3746 Karahasan, s. 486).

Yoksun kalma tazminatına hükmedebilmek için ölüm nedeniyle ileride yoksun kalınacağını ve ölenin de bakım gücüne sahip olacağını isbatı gerekir (4. HD. 18.2.1967 11870/1389 Karahasan, s. 488).

Dâvacıların mütevaffanın sağlığında kendilerine yardım ettiğini ispat etmeleri gerekir (9. HD. 3.3.1967 103/1787 Karahasan, s. 487).

Küçük yaştaki çocuğun ölümü halinde onun gelecekte ana ve babasına bakacağı hal ve şartların özelliklerine göre bekleniliyorsa, öleni destek saymak lâzımdır. Ancak çocuğun destek haline gelinceye kadar ana ve baba tarafından yapılması gereken masraflar tazminatın hesaplanmasında nazara alınması ve bu miktarın düşürülmesi lâzımdır (4. H. 10.2.1966 3570/1593 Olgaç, 1969 s. 323 N. 6).

Bir *ağabeyin* küçüğüne erginlik çağına gelinceye kadar bakması muhtemeldir (HGK. 26.10.1960 256/257 *Karahasan*, s. 503).

Ölen çocuk henüz *iki yaşındadır*. Böyle bir kimsenin büyüyünce ne şekilde para kazanacağını hangi eğitim dalında okuyacağını ve hangi mesleği edineceğini şimdiden kestirmek mümkün olamaz. Böyle bir durumda gerçek zararın tayini mümkün değildir. Bu nedenlerle olayda BK. 42'nin uygulanması gerekir (HGK. 16.10.1968 1143/692, *Karahasan*, s. 497).

Ailenin *içtimai durumu, hayat şartları, mahalli teamül* ile dâvacı iki yaşındaki Emine'nin tahsil ve evlenme devresi, babasının bakımına ihtiyaç hissettiren sair hususlar araştırılarak 18 yaşının üstünde daha ne kadar müddet mütevaffanın yardım ve bakımına muhtaç olduğunun tesbiti gerekir (TD. 12.6.1956 2204/3430, *Külliyat 1956 C. XI. s. 127*).

İleride yardım göreceğini ümit etmekte haklı bulunmak da tazminat istemek için yeterlidir —ölenin çocuk olduğundan, filhal yardımdan mahrum kaldığından ve ileriye muzaf bir tazminat ödenemeyeceğinden bahisle davanın maddi tazminata ilişkin kısmının reddi isabetsizdir (TD. 13.10.1965 1792/2927, *Karahasan*, s. 488).

Dâvacı babanın yaşı ve içtimai durumu ve çocuğun mektepte okutulmasının gerekmesi babanın ortalama ömrünün müddeti gözönünde tutulduğu takdirde çocuğun yardım edebilecek çağa ermesi halinde babanın kaç yaşında bulunacağı ve yaşaması muhtemel bulunup bulunmayacağı cihetleri göz önünde tutulmayarak baba lehine tazminata hüküm edilmesi kanuna aykırıdır (4. HD. 1.2.1957 8634/480 Emsal s. 34, *Tekinay*, s. 32).

Durum destekten mahrum kalma tazminatının tesbitine imkân vermiyorsa, bunu hâkim resen tesbit edemez, zira bu takdirde davacıların ilerde destekten yoksun kalacakları kesin olarak tesbit edilmiş değildir. Hayali ve uzak ihtimalata dayanan bir düşünce ile maddi zararın gerçekleştiğini kabule tazminat hukukunun kuralları elverişli değildir (4. HD. 4.2.1967 7035/896 *Olgaç*, 1969 s. 322 N. 5).

Ana ve babanın ileride bakım ihtiyacına düşeceklerinin anlaşılması lâzımdır. Davacı ana ve babanın özel durumları çocuğun yaşı ve aile içerisindeki yeri mahkemece gözönünde tutulmalıdır. Hayal ve uzak ihtimallere dayanan düşünceler maddi zararın gerçekleştiğini kabule tazminat kuralları elverişli değildir (4. HD. 9.3.1967 1147/2171 *Olgaç*, 1969 s. 324 N. 9).

Ölen çocuğun yaşının küçüklüğü zararın varlığına engel sayılmaz. Genç veya küçük yaştaki bir kimsenin yaşayacağı kabul olunur —küçük kız veya erkek çocukların büyüüp kazanç sağlayacakları ana babalarına fiilen destek olacaklarını kabul hayat tecrübelerine ve olayların akışına uygun düşer. Bu nedenle zarara uğrama yönünden zararın vukuunu davacıların ispatla yükümlü tutulması hukukun temel ilkelerine uygun düşmez. Bu nedenle küçüğün ölmesi dolayısıyla ana-babanın destekten yoksun kaldıkları kabul edilmelidir (HGK. 16.10.1968 1143/692, *Karahasan*, s. 496).

Ana ve babanın destekten yoksun kalma tazminatını isteyebilmeleri, *bakım ihtiyacı şartının* ispat edilmesine bağlıdır. Yoksa salt ana baba oluş

yoksun kalma tazminatına hak kazandırmak için yeterli değildir (9. HD 30.12.1968 11176/11984, *Karahasan*, s. 486).

Desteğin sağlığında bakıma muhtaç olmayan ana ve babanın, zamanla çalışma güçlerini ve kazançlarını yitirme sonucu bakım ihtiyacını duymaları ihtimali de mevcuttur (9. HD. 30.12.1968 11176/11984, *Karahasan*, s. 486).

Yardımdan mahrumiyet tazminatında ölen ile yardıma muhtaç olanın *muhtemel yaşama sürelerinin* göz önünde tutulması lâzımdır (4. HD. 9.11.1957 6706/6709 *K. Reisoğlu*, s. 185).

Yargıtayın yerleşmiş uygulaması arasında kişilerin 65 yaşından sonra yaşayamayacağı ve kazanamayacağı yolunda bir düşünce yoktur, Mahkemenin ölenin yaş durumunu göz önünde bulundurarak zarar verici olay meydana gelmemiş olsaydı ne kadar zaman yaşayabilecek idiyse o süre içinde ne kazanabilecek idiyse elde edeceği gelirden davacılar ayırabileceği miktarı peşin sermaye faizinden indirilmesi gerekir (4. HD. 2.2.1965 2025/546. *Olgaç*, 1969 s. 325 N. 10).

Ölüm ve cismani zarar hallerinde maddi tazminat tutarının hesaplanması sırasında Çalışma Bakanlığınca Fransa'dan alınarak 506 sayılı sosyal sigortalar yasasına bağlanan tarifinin 1 inci maddesi uyarınca P. M. F. yaşama tablosundan yararlanılması ve ortalama ömrün belli edilmesinde bu tablodaki rakamların esas tutulması gerekirken ortalama ömrün 65 yaş olarak kabulü bozmayı gerektirmiştir (4. HD. 25.10.1968, 8297 *Karahasan* s. 496, Aynı mealde, 4. HD. 18.12.1969, K. 1045, *Çenberci*, s. 327, dn. 221 a).

Ölenin yaşaması muhtemel vasati yaşının 70 olarak tesbit edilmesinin sebebinin gösterilmemesi yolsuzdur (4. HD. 5.5.1951 3233/3564 *Emsal* s. 34).

Tazminat davalarında vasati ömrü beşer 65 yıl olarak kabul edildiğine nazaran... (4. HD. 29.9.1958 4107/5800 *Emsal* s. 29).

Ölünün vasati yaşı 65 olarak kabul edilmeyip, 60 olarak kabul edildiği takdirde *esbabı mubice* zikri gerekir (4. HD. 22.2.1952 1331/999 *Külliyyat C. V* s. 144).

Ölenin 62 yaşına kadar yaşamış bulunması sebebiyle hiç değilse 70 yaşına kadar yaşayacağı kabulü gerekir (*Emsal* s. 875).

Destekten mahrum kalanlar hisselerini açıklamadan hepsi için toptan bir tazminat hesap edilmiş ise BK. 69 hükmünce alacaklıların eşit olarak hak ileri sürdüklerinin kabulü gerekir. (4. HD. 20.6.1966 10049/6963 *Karahasan*, s. 484).

Yoksun kalan birden ziyade kişilerin birlikte dava açmaları mümkün ise de bu takdirde de her davacının bağımsız istekte bulunması ve herbirinin özel durumları incelenerek her bir davacı için gerçekleşen zararın tesbiti gerekir. Davacıların her biri için ayrı ayrı hüküm kurulmalıdır. Bu cihetler gözetilmeksizin karar verilmesi kanuna aykırıdır (4. HD. 27.6.1968 5516 *Karahasan*, s. 481).

BK. 45 ve 47 gereğince maddi tazminat için ölenin desteğinden yoksun kalma yeterli bir sebep olup ayrıca ölenin yetişmesi için önceden masraf yapılmış olması gerekli değildir. Maddi tazminatın hesabında ölen küçüğün

çalışma ve gelir sağlama yaşına kadar ana-babanın yapacağı ve yapması gerekli masrafların tazminattan indirilmesi gerekir (4. HD. 11.5.1960, 7681/4393 *Tekinay*, s. 196).

Ölenin babasına baktığı tesbit edilmeksizin yahut babanın mali durum itibariyle MK. 315 gereğince öleden nafaka isteyebilip isteyemeyeceği tetkik edilmeden karar verilmesi yolsuzdur (4. HD. 10.7.1957, 4173/580, *K. Reis-oğlu*, s. 171).

Ana-baba ölen çocuğa bakılması ve onun yetiştirilmesi için yapmış olduğu giderleri tazminat konusu yapamaz. Zira bu giderler ölüm sonucu değildir (4. HD. 24.10.1967, 9288, *Karahasan*, 499).

Oğlu ölen babanın çocuğunu yetiştirmek için yapacağı masrafları, bilirkişinin hesapladığı zarar miktarından indirilmesi gerekmez (4. HD. 1.3.1960 4043/2404, *Son İçtihatlar*, 1961 Cilt 15 s. 4838)).

Ölen evlâdın ileride evlenmesi, çocuk sahibi olması ve kendi karı ve çocuklarına bakması halinde yardıma ihtiyaç duyacak olan ana ve babasına ayırabileceği paranın ne olabileceği ihtimalleri gözönünde tutulmalıdır (4. HD. 23.9.1967, 5799/6719 *Olgaç*, 1969 s. 326 N. 13).

Çocukların yüksek tahsil yapmakta olup olmadıkları gözönünde tutularak onların yardımdan mahrum kalmış sayılmaları için gerekli yılların sayısı tayin edilmek gerekir (TD. 19.4.1955, 512/2927, *Küliyat C. V* s. 151).

Destekten yoksun kalma yüzünden verilen peşin tazminatta peşin sermaye faizi düşülmelidir (4. HD. 2.11.1967, 5819/6595, *Olgaç*, 1969 s. 325 N. 11).

Yardımdan mahrum kalan kimseler içtimai ve iktisadi seviyelerini olaydan sonraki devrede de kalan miras gelirleriyle sağlamış ise artık BK. 45'e dayanma hakları kalmaz (4. HD. 16.11.1963, 8337/10030, *Olgaç*, 1969 s. 329 N. 15).

Ölüm sonucu bakkal dükkânı miras yoluyla dâvacıya intikal ettiğine göre *miras gelirinin* hesaplanacak tazminat tutarından indirilmesi gerekir (4. HD. 15.4.1968 3518 *Karahasan*, s. 504).

Destekten mahrum kalma tazminatı hesaplanırken tereke mallarının davacıya sağladığı *gelir* hükmedilecek tazminat miktarından tenzil olunur (4. HD. 12.12.1966 8495/10612, 4. Hukuk D. Kararları 1966-67-68, s. 123).

Mirasçılık nedeniyle dâvacının malî varlığı artmış olursa bu artış destekten yoksun kalma tazminatından indirilir (4. HD. 6.11.1965, *Karahasan*, s. 506; 4. HD. 22.10.1963 9363, *Karahasan*, s. 510).

Sağlanan faydaların zarar miktarının hesaplanmasında mahsubu için bu faydalanmanın haksız fiilin doğrudan doğruya sonucu olması lâzımdır. O halde mirasbırakanın ölümüyle davacıların terekeden miras payı almış bulunmaları haksız fiilin doğrudan doğruya sonucu olarak meydana gelmiş bir artma sayılamaz (4. HD. 4.11.1961 2296/9210, *Olgaç*, 1969 s. 330 N. 16).

Emekli Sandığından sağlanan aylıkların haksız fiil ile değil, ölümle edinilmiş bir fayda sağlayıp zarardan mahsup edilmemesi doğrudur (4. HD. 4.11.1961 2296/9210, *Olgaç*, 1969 s. 330 N. 16).

Tazminatın hesabında miras gelirinin gözönünde tutulması gerekir. Çünkü miras geliri ölüm nedeniyle destekten yoksun kalana geçmiştir (4. HD. 15.5.1967 4254, *Karahasan*, s. 505).

Dâvacıların İşçi Sigortaları Kurumundan bir tazminat almış ve almakta bulunup bulunmadıkları incelenmek ve şayet tazminat almış ve almakta bulunmuş oldukları anlaşıldığı takdirde hükmedilecek tazminattan bunun indirilmesi gerekir. (4. HD. 7.10.1957 4173/5580 *Tekinay*, s. 184).

Dâvacı kadının henüz genç olduğu da düşünülerek yeniden evlenmesinin mümkün bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir (İlmî ve Kazal İctihatlar, 1963 s. 2010).

Memur olarak çalışan kadın aile masraflarına münasip bir miktarda katılmaya mecburdur (MK. 190) ve maaşı yükseldikçe bu miktarın artması da zaruridir. Hal böyle iken ölenin bütün hayat boyunca muayyen faslalarla terfi etmesine rağmen masraflara iştirakinin sabit olacağına kabulü kanuna aykırıdır (4. HD. 9.11.1957, 6706/6709, *Olgaç*, 1969 s. 332 N. 21).

26 yaşındaki bir erkeğin hayatını düzene sokmak üzere tekrar evlenmek isteyeceği kabul edilmek gerekir. Şu halde davacının nikâhlı veya nikâhsız ne kadar bir süre içinde bir başka kadınla hayatını birleştireceği sosyal şartlar gözetilerek bilirkişiye tesbit ettirilmeli ve tazminat ancak bu süreyi kapsayacak şekilde hesaplanmalıdır (4. HD. 5.1.1967, 10932/55, *Karahasan*, s. 489).

Dâvacının genç ve iki çocuklu bulunduğu gözetilerek tekrar evlenme şansı olup olmadığı tazminat miktarının hesabında göz önünde tutulmalıdır (4. HD. 6.11.1967, 8284, *Karahasan*, s. 493).

Yoksun kalan sonradan evlenmiş ise bu durumun da gözönünde tutulması lâzımdır (4. HD. 20.6.1966, 10049/6963, *Karahasan*, s. 494).

Ölenin karısının yeniden evlenme imkânına malik oluşunun kocasını kaybetmiş olması sebebiyle uğradığı maddi ve manevi zararın tenkisine sebep teşkil etmez (4. HD. 31.1.1951, 99/775, *Emsal* s. 34).

Dâvacı eş evlenmiş olduğuna göre tazminat miktarının hesabında evlenmiş olmasının tesiri olup olmayacağı bilirkişi raporunda münakaşa olunmalıdır (4. HD. 2.11.1957, 5819/6595, *Olgaç*, 1969 s. 325 N. 11).

Karının ikinci kocasının içtimâi vaziyet ve malî kudreti gözönünde tutulmalıdır (4. HD. 26.3.1942, 1369/907, *Olgaç* 1969 s. 331 N. 18).

Dul ve yetim maaşının ölenin mirasçılara şahsen ve devletçe tahsis olunan bir para olması nedeniyle tazminattan tenzili gerekmez (4. HD. 11.5.1951 4525/3687, *Olgaç*, 1969 s. 331 N. 20).

Çocuğa bağlanan yetim maaşı destekten yoksun kalma tazminatına mahsup edilemez (4. HD. 26.10.1966, 5666/8402, *Karahasan*, s. 491).

Çocuğa yapılacak masrafların sabit olan tazminattan indirilmesi kanuna uygun değildir. Çünkü BK. 45'de ölüm neticesi olarak diğer kimseler mütevaffanın yardımından mahrum kaldıkları takdirde onların bu zararlarını da tazmin etmek lazım denilmekte ölenin yardımının tam karşılı-

ğının istenebileceği esası kensinlikle kabul olunmaktadır - tazminattan davacının çocuğunun ölümü sebebiyle tasarruf ettiği bakım ve yetiştirilme masraflarının indirilmesi halinde bu tazminat babanın mahrum kaldığı yardımın tam karşılığı olamaz (Son İçtihatlar 1961 No : 161 s. 4837).

Tazminatın hesabında evlâdın yetiştirilmesi için gerekli olan masrafın mahsubu yoluna gidilemez (HGK. 18.10.1967 342/457, *Olgaç*, 1969 s. 321 N. 3); aksi içtihat 4. HD. 27.6.1968 5517, *Karahasan*, s. 497).

Çocuğun yetiştirilme masrafiyle baba yükümlü olduğuna göre ana lehine hesaplanacak tazminattan yetiştirilme masraflarının düşülmüş olması doğru değildir (4. HD. 25.10.1968 8279 *Karahasan*, s. 496).

Dâvacı kocanın, ölen karısına yaşamış olsaydı yapacağı giderlerin tazminattan indirilmesi gerekir (4. HD. 3.10.1966, 4938/8581, *Karahasan*, s. 493).

Erginlik çağına kadar ana baba ile birlikte yaşayan çocuğun kazancı kurul olarak onlara aittir. Bu yönün tazminatın hesabında göz önünde tutulması gereklidir (4. HD. 4.3.1965, 13335/1221, *Karahasan*, s. 501).

Ev işleri görme yardım deyimine girer (4. HD. 3.10.1966, 4938/8581, *Karahasan*, s. 493).

Çocuğun ileriki yaşlarda kazanacağı tahmin edilen gelirin, miktar itibarıyla, onu refah halinde bulunduracağı kesin olarak anlaşılamamasına göre, *kardeşler lehine maddi tazminata hükmedilmesi kanuna aykırıdır* (4. HD. 9.1.1957 4590/112 Emsal s. 50).

Yoksun kalma tazminatı isteme hakkı ölenin mirasçılara geçer (Son İçtihatlar C. 18 (1964) s. 5903-5906).

Destekten yoksun kalma tazminatının mirasçılık sıfatıyla bir ilgisi bulunmadığından toptan tayin olunan tazminatın veraset senedi gereğince davacılara dağıtılmasına karar verilmesi kanuna aykırıdır. Zira mirasçı olsun veya olmasın, ölenin akrabası oluşun veya olmasın yardımdan mahrum kalan herkes ölüme sebebiyet verenden BK. 45 gereğince tazminat isteyebilir (4. HD. 12.12.1957, 7063/7371, *Olgaç*, 1969 s. 334 N. 28).

Yoksun kalma tazminatına ilişkin dâva hakkı mirasçılık hakkından değil, desteğini yitirdiğinden doğar (4. HD. 14.10.1963 15237/9018 *Karahasan*, s. 484; 4. HD. 27.6.1968 5516, *Karahasan* s. 481).

BK. 98/II uyarınca haksız fiillerden mütevellit mesuliyete müteallik hükümler kıyasen akde muhalif hareketlere de tatbik olunur. Bu itibarla gemide aşçı ve dalgıç olarak çalışan kimsenin ölümünden donatan BK 55 gereğince sorumludur. Bu meyanda donatan destekten yoksun kalma tazminatıyla da sorumludur (HGK. 7.12.1966 818/311, *Karahasan*, s. 483).

İş kazası neticesinde ölen işçinin çocuklarına gelir bağlanabilmesi için kaza tarihinden evvel neseplerin tashih edilmiş veya tanınmış olmaları lâzımdır (Külliyat C. XIII s. 410).

Ölenin nüfus kütüğüne kanunî şekilde çocuk olarak kaydedilmemiş bulunması itibarıyla ölenin sağlığında bir baba gibi bir çocuğa bakmakta olup olmadığı araştırılmalıdır. Buna lüzum görülmezse açılmış olan nesebin tas-

hihi davasının sonucu beklenilmelidir (4. HD. 10.7.1957, 4173/5880, *K. Reis-oğlu*, s. 171).

Ölen ile evlenme vadi ile hayatını birleştirmiş ve bu münasebetle dünyaya bir çocuk gelmişse ölenin çocuğun babası olmasının hükmen tesbit edilmiş olması destekten yoksun kalma tazminatı için yeterlidir (TD. 21.11.1965, *Karahasan*, s. 489).

Destekten yoksun kalma tazminatının amacı ölüm gerçekleşmemiş olsaydı yoksun kalan malca ne durumda olacak idiye o durum sağlanmalıdır (4. HD. 20.6.1966, 10049/6964, *Karahasan*, s. 494).

Dâvacının ölen ile *nikâhsız bir arada yaşamış* ve ondan bir çocuğu olmuş bulunması yoksunluk tazminatını istemeğe yeterlidir (4. HD. 5.1.1967, 10932/128, *Karahasan*, s. 489).

İşçi Sigortaları Kurumuna tanınmış olan dâva hakkı, netice itibariyle sigortacı durumunda bulunan kurumun sigortalının veya onun ölümü sebebiyle yardımdan mahrum kalan kimselerin işverene karşı borçlar kanunu veya iş kanunu gereğince açabilecekleri tazminat davalarına halef olma esasına dayanmaktadır. Yani Kurum zarar gören işçiye veya onun ölümü halinde diğer hak sahiplerine, zararlarına karşılık ödediği veya ödeyeceği paraların tazmin ettirilmesi için onların yerine geçer (TBK. 29.6.1960 13/15 RG 10625).

İş kazası neticesi ölen sigortalının karısına gelir sağlanabilmesi için kazadan evvel sigortalı ile evlenmiş olması icabeder. Nesep tashihihinin hadi-sedece tesiri yoktur (*Tekinay* s. 25'den alınmıştır).

Ananın destekten yoksun kalma yüzünden tazminat dâvası açıp açmamasının diğer davacıların uğradıkları zarar miktarının hesabına tesiri yoktur. Zararın miktarının tesbitine etkili olan unsur *ananın* vefattan önce yardım görüp görmediğidir (4. HD. 11.11.1961, 9849/9450 *Karahasan*, s. 485).

Ölüm tarihinden başlamak suretiyle tazminat faizinin yürütülmesine ve ödeneceği tarihe kadar devamına karar verilmesi gerekir (4. HD. 31.3.1959, 5331/2812, *Olgaç*, 1969 s. 334 N. 27).

Tazminata olay gününden başlayarak faiz yürütülmesi istendiği takdirde mahkemece hem davacıya düşecek yoksun kalma tazminat tutarının tesbit edilmesi ve peşin sermaye hesaplandırılarak gerekli indirimin yapılması ve sonuç olarak bulunan miktar üzerinden ve olay tarihinden başlamak üzere tazminat faizinin yürütülmesine karar verilmesi gerekir. (4. HD. 23.1.1965 8350, *Olgaç*, 1969 s. 333 N. 26).

Ölenin yaşamın küçükliği zararın varlığının kabulüne engel değildir. Sağ doğan insanın yaşaması veya yaşlanması sonra da ölmesi tabiatın normal icaplarındandır. Kaldı ki, bugünkü sağlık şartları çocukların yaşamlarını ve büyümelerini daha fazla oranda mümkün kılacak niteliktedir. O halde, küçük iken veya genç yaşta vaki ölüm olayları bu kuralın istisnasını teşkil eder. Bu nedenlerle veya erkek çocuğun büyüyüp kazanç sağlayacağı, fiilen veya para yardımıyla ana-babasına destek olacağını kabul, hayat tecrübelerine ve olayların tabii akışına uygun düşer. Bu durum istisnai bir nitelik

taşımadığı cihetle, olayda zarara uğrama yönünden, davacıların ispatla yükümlü tutulması hukukun temel ilkelerine uygun olmaz (HGK 16.10.1968 K. 692 RKD 1969 s. 32).

Olayda *destek bekâr*, yoksun kalan çocukları ise, henüz destek olamayacak yaşta ve durumdadır. İleride desteğin evlenmesi ve çocuk sahibi olmasıyla, bakım *gücünün azalması*, diğer taraftan, desteğin çocuğunun dahi destek olmasıyla, desteklenenlerin *bakım ihtiyaçlarının azalması* mümkündür (9. HD. 30.6.1970, K. 7356, *Çenberci*, s. 814 N. 165).

Davacıların miras bırakanı Z, bir iş kazasında ölen evladı için işletmeden maddi ve manevi tazminat istemiş, fakat *yargılama sırasında ölmüş* olduğu için, bu kez davayı mirasçuları sıfatıyla davacıların takip etmelerinde ve dava konusu tazminatı istemelerinde kanuna ve usule aykırı bir yön yoktur. Ancak, maddi tazminatın *iş kazası ile Z'nin ölüm tarihi arasındaki süreye* göre hesap edilmesi gerekirdi. Mahkeme ise, Z'nin vasaleti yaş hadine göre hesapladığı maddi tazminatın davalıdan tahsiline karar vermiştir. Bu, bozmayı gerektirir (9. HD. 28.4.1969 K. 4941 *Çenberci* s. 812 N. 181).

İş kazasında ölen işçiyi, üç yaşından beri büyüten ve onun yardımından yararlanan ve onun ölümüyle bu yardımdan yoksun kalan davacı (*üvey anne*)nın gerçekleşen maddi tazminat ile takdir edilecek manevi tazminatın verilmesine karar verilmesi gerekir (9. HD. 19.3.1970, K. 2678, *Çenberci*, s. 811 N. 178).

Destekten yoksun kalma ile MK. 315'e dayanan *nafaka alacaklısı* olma birbirinden ayrı hukuki durumlardır. Destekten yoksun kalmış olduğu iddiasının kabulü için, *ölen şahsın, nafaka ile yükümlü bulunması şart değildir*. Bir kimse, diğer bir kimseyi, infak ve iase ile mükellef olmadığı halde, sağlığında ona muntazam maddi yardımda bulunmuş ise, onun ölümü halinde, vaktiyle yardım gören kimse, destekten yoksun kaldığı iddia edebilir. Bu hususta BK. nunun maddi tazminata ilişkin hükümlerinin belirttiği unsurların araştırılması gereklidir (HGK 27.9.1967, K. 420 ABD 1967 s. 973).

Ölümün vukuu tarihinden iki sene sonra doğan kardeş, yoksun kalma tazminatı isteyemez (9. HD. 18.11.1965, K. 9329, *Çenberci*, s. 811 N. 177).

Ölüm nedeniyle BK. 45'e dayanan destekten yoksun kalma tazminatı, yoksun kalanlara, ölenin yaşayabileceği muhtemel süre içerisinde çalışıp kazanabileceği süredeki kazancı tutarından davacılar ayırıp ileride yapabileceği yardımın tutarının peşin ve toptan ödenmesinden ibarettir (4. HD. 30.5.1965, K. 488, *Çenberci*, s. 806).

Evlenme ihtimaili bakım ihtiyacı yönünden gerekli bir etken olduğu için, bu hususun *karşı tarafça ileri sürülmüş* bulunmasında da zorunluluk yoktur. Hâkim bu yönü görevinden ötürü gözönünde tutmakla yükümlüdür. Bu nedenle, evlenme şansının sonradan ileri sürülmesi savunmanın genişletilmesi niteliğinde sayılamaz (9. HD. 25.9.1964 K. 4463 *Çenberci*, s. 831 N. 234).

Miras bırakan işçinin eşinin evlenme şansı olup olmadığı, varsa, oranı tesbit edilirken, davacı kadının yaşından başka, diğer hususların da tesbit edilmesi gerekir. Örneğin, *davacı kadının sağlığı, çocuk adedi, iktisadi du-*

rumu, ayrıca, içinde yaşadığı toplumun da bu konudaki düşünce ve telâk-kileriyle birlikte incelenmelidir (9. HD. 5.6.1970 K. 5963 *Çenberci*, s. 830 N. 229 a).

40 yaşında olup, ölüm olayından itibaren aradan on sene geçmiş olmasına rağmen, evlenmemiş bir kadın hakkında *evlenme şansı* kabul olunamaz (9. HD. 10.12.1970 K. 13833 *Çenberci*, s. 830 N. 230).

Üç çocuklu ve 33 yaşında dul kalan eşin, ikamet ettiği yerin bu konudaki *inanç ve akideleri* bakımından evlenme şansının bulunup bulunmadığı, özellikle kendisine % 17 oranında evlenme şansının kabulü yersiz görülmüştür (9. HD. 1.7.1971 K. 16423, *Çenberci*, s. 830 N. 230).

20 yaşında çocuksuz (9. HD. 17.12.1968 K. 15615), 24 yaşında bir çocuklu (9. HD. 13.4.1970 K. 3568) 27 yaşında bir çocuklu (9. HD. 1.4.1969 K. 3672) kadının evlenme şanslarının mevcudiyetinin asıl olduğu içtihat edilmiştir (*Çenberci*, s. 830-831 N. 231-233).

Bir işçinin kaç yaşına kadar çalışabileceği belli faktörlere göre değişir. Özellikle işin ve iş yerinin niteliği ve çalışanın kaza tarihindeki yaşı, tıbbi ve fiziki yapısı, sonuca varmadan göz önünde tutulacak esaslardandır (9. HD. 21.1.1971, K. 470, *Çenberci*, s. 824 N. 260).

Muhtemel ömür uzunluğunun tayini bakımından, Fransa'da ilmi esaslara göre düzenlenmiş olup, Türkiye'de de İstatistik Genel Müdürlüğü ve Çalışma Bakanlığınca da benimsenmiş ilmi ve kazai içtihatlarla da desteklenmiş bulunan *PMF cetveli* diye adlandırılan yaşama tablosunun incelemelere esas alınması icap eder (4. HD. 18.12.1969 K. 1045 *Çenberci*, s. 827 N. 221 a).

Emekli Sandığından alınan dul maaşı, failin sorumlu olduğu tazminat miktarından indirilir (HGK. 15.11.1967 K. 338 İlmî ve Kazai İçt. C. VIII s. 5854).

Destekten mahrum kalma zararını hesap eden bilirkişinin, tazminatın *peşin sermaye değerini* nazara alarak, ödetilmesi gerekli tazminatı tesbit etmesi lâzımgelir (9. HD. 22.9.1964 K. 6103, *Çenberci*, s. 822 N. 205).

Sosyal Sigortalar Kanununda yaşlılık sigortası yönünden öngörülmüş olan 55 yaş esası, bu kanuna ve özellikle anılan sigorta müessesesine ilişkindir. Bu bakımdan, bu esasın yaşlılık sigortası konusu dışında bağlayıcı niteliği kabul edilemez. Öbür yandan, iş hukuku uygulamasında normal işgörebilirliğin *yaş sınırı, içtihaden, 60 olarak kabul* edilmiştir. İşçinin bu sınırın altında veya üstünde çalışması şüphesiz söz konusu edilebilir. Şu var ki, bu gibi durumlar, asıl kuralın istisnası niteliğindedir. Bu nedenle, böyle durumlarda esas kuraldan ayrılmayı gerekli kılan hususlar, inceleme konusu yapılmalı ve bunun nedenleri karar yerinde gösterilmelidir (9. HD. 12.3.1971 K. 3613, 6.4.1971 K. 6823, 28.10.1971, K. 21914, *Çenberci*, s. 825 N. 213).

Destekten yoksun kalan bir çok kişilerden bir kısmının haksız eylemi işleyen veya adam çalıştırandan yoksun kalma tazminatı isteyip bir kısmının dava açmamış olması halinde, aile reisi durumunda olan *ölenin kazancının kendisine ayrılacak bölümünden başkası*, dava eden kimseye tah-

sis edilip, bu tutar üzerinden, zarar hesaplanamaz. Çünkü, tazminat, bu olayda mal varlığındaki çoğalmaya engel olunması yoluyla gerçekleşmiş zarar ilkesine dayanmaktadır. Bu nedenle, dava eden, desteğinden yoksun kalanın ölmemiş olup davacıya ne tahsis edilecek idiye, zarar yalnız bundan ibaret olduğundan, bu kalemin ödetilmesi istenebilir. Diğer dava etmeyenlere tahsisi mümkün kazanç ayrılmadan, tamamını davacıya tahsis eden rapor esas alınarak, verilen hüküm bozulmalıdır (4. HD. 9.12.1965, K. 7018, *Çenberci*, s. 821 N. 201).

Miras bırakanlarının gelirinden bir kısmını kendi ihtiyaçları için harçacağı göz önünde tutularak, bulunacak miktarın düşülmesinden sonra arta kalan kısmının, davacıya verilmesi gereklidir (9. HD. 22.9.1964, K. 6103, *Çenberci*, s. 822 N. 205).

Ölen işçinin günlük kazancı, kaza anında almakta olduğu gündeliklik, buna katılması gereken para, aynı olarak yapılan sosyal yardımlar ve kazalıya ödenen ek ödemeler üzerinden hesaplanmak gerekir (9. HD. 25.6.1965, K. 5669, *Çenberci*, s. 818 N. 194).

Ücrette muhtemel artış % 5 tir. Hükmedilecek tazminatlarda bu cihet göz önünde tutulmalıdır (9. HD. 13.6.1969, K. 6793, *Çenberci*, s. 819 N. 197). Bununla beraber, ücret artışmaları belli bir kademede durur *Çenberci*, s. 819 N. 197'de gösterilen kararlara bkz.).

Nikâhsız eşin yoksun kalma tazminatı isteyebilmesi için ölenin ona sağlığında maddi yardımda bulunması ve birlikte yaşamaları gereklidir. (9. HD. 14.10.1969, K. 9850, 3.3.1970, K. 1911; *Çenberci*, s. 811; TD. 21.10.1965, K. 3002, ABD. 1966 s. 119).

Davacı lehine destekten yoksun kalma tazminatına hükmedebilmek için, babasının ölümüyle davacının mamelek durumunda bir eksilme olması veya böyle bir eksilmenin muhakkak bulunması şartına bağlıdır. Bu itibarla, davacının ölen babasıyla birlikte oturup oturmadığının ve müşterek masraflarının ne suretle görüldüğünün araştırılması ve davacının babasının ölümü dolayısıyla masraflarında bir tezayüd olup olmadığını ve davacının şahsi gelirinin daha fazla olduğu iddia edilmiş olmasına göre bunun tahki ki gerekir (TD. 2.1.1966 K. 299 İlmî ve Kazai İçt. C. VI. s. 4720).

Gerek doktrin ve gerek yargıtayın kökleşmiş içtihatlarında, destekten yoksun kalma sebebiyle açılacak tazminat davalarında *mirasçılık bağı şartı değildir* (9. HD. 19.3.1970, K. 2678, K. 2678, *Çenberci*, s. 807).

Destekten yoksun kalma davası ile, davacı miras bırakanların doğmuş bir dava hakkını değil, kendilerine yardım eden kimsenin gelirinden ve yardımdan yoksun kalmaları sebebiyle, muhakkak olan ve fakat hafele uğratılan menfaatleri oranında uğradıkları zararın giderilmesini istemiş olur (4. HD. 14.10.1963 K. K. 9013, *Çenberci*, s. 807).

Eski işine devam eden ve kazancı ile ailesini geçindiren baba, yetişmiş kızının ölümü sebebiyle, yoksun kalma tazminatı talep edemez. Bunun için, ölenin, ileride davacıya *bakım gücüne sahip* olacağını davacıların da ileride bakım *ihtiyacına* düşebileceklerinin ispatı gerekir (4. HD. 20.6.1967, K. 5335, ABD. 1967 s. 834).

Davaların müteveffanın sağlığında kendilerine yardım ettiğini ispat etmeleri gerekir (9. HD. 3.3.1967 K. 103/1784, *Karahasan*, s. 347).

506 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR KANUNU GEREĞİNCE BAĞLANAN GELİRLERİN PEŞİN DEĞERLERİNİN HESAPLANMASINA AIT TÂRİFE (*)

1 — 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 22 nci maddesi gereğince sermayeye çevrilerek ödenecek gelirler ile aynı Kanun'un ilgili maddeleri gereğince işveren veya üçüncü kişilere rücuhan ödetirilecek olan gelirlerin peşin değerleri tutarları, % 5 iskonto esasına ve PMF 1931 işaretli vefiyat cetvellerine göre hazırlanmış olan bu tarifeye göre hesaplanır.

- 2 — a) Daimî işgörmez durumundaki sigortalılara,
 b) Ölen sigortalıların dul karısı veya hak sahibi kocalarına,
 c) Ölen sigortalının hak sahibi ana ve babalarına,
 d) Ölen sigortalıların malûl çocuklarına,

bağlanan gelirlerin peşin değerleri ekli (1) numaralı cetvele göre hesaplanır.

3 — Ölen sigortalıların çocuklarına :

- a) 18 yaşını dolduruncaya kadar ödenecek gelirlerin peşin değerleri, (2) numaralı cetvele göre;
 b) 20 yaşını dolduruncaya kadar ödenecek gelirlerin peşin değerleri, ekli (3) numaralı cetvele göre;
 c) 25 yaşını dolduruncaya kadar ödenecek gelirlerin peşin değerleri, ekli (4) numaralı cetvele göre,

hesaplanır.

4 — Gelirin peşin değerinin hesabında :

- a) Sigortalıların veya haksahibi kimselerinin gelire giriş tarihindeki yaşları,
 b) Gelir tutarında herhangi bir sebeple değişiklik vukua gelmesi halinde bu değişikliğin olduğu tarihteki yaşları, esas alınır.

5 — Yaşın hesabında 6 aydan küçük yıl kesirleri nazara alınmaz, 6 ay veya daha fazla olan yıl kesirleri tam yıl sayılır. Ancak,

(*) Bu tarife Çalışma Bakanlığı İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğüince hazırlanarak, Sağlık Bakanlığının tasvibi alınmış ve 18.3.1965 tarih ve 915/İ-26/2065 sayılı yazı ile Çalışma Bakanlığının onayına sunulmuş ve aynı tarihte de onaylanmıştır.

gelire giriş tarihinde 17 yaşını doldurmuş, fakat 18 yaşını doldurmamış olan çocuklara bağlanan gelirin peşin değeri, (2) numaralı cetvelden 17 yaşını doldurmuş, fakat 18 yaşını doldurmamış olan çocuklara bağlanan gelirin peşin değeri, (2) numaralı cetvelden 17 yaşa göre hesaplanacak miktarın, çocuğun 18 yaşını doldurması için geri kalan yıl kesiri ile orantılı kısmıdır.

Gelire giriş tarihinde 19 veya 24 yaşını tamamlamış, fakat 20 veya 25 yaşını doldurmamış olan çocuklara ait gelirlerin peşin değerleri de (3) veya (4) numaralı cetvellere, aynı şekilde hesaplanır.

6 — İşbu tarife 1.3.1965 tarihinden itibaren uygulanır.

Cetvel No. (1)

P.M.F. % 5

Hayatı süresince üç ayda bir peşin ödenen ve senelik tutarı
100 TL. sı olan gelirin peşin değeri

Yaş	Peşin değer	Yaş	Peşin değer	Yaş	Peşin değer
0	1.705,37	35	1.557,66	70	691,21
1	1.839,76	36	1.541,96	71	661,08
2	1.859,03	37	1.525,66	72	631,05
3	1.861,25	38	1.508,81	73	601,38
4	1.859,04	39	1.491,41	74	572,44
5	1.855,06	40	1.473,44	75	544,59
6	1.850,00	41	1.454,94	76	517,716
7	1.843,82	42	1.435,90	77	491,466
8	1.836,73	43	1.416,35	78	465,906
9	1.828,95	44	1.396,16	79	441,396
10	1.820,47	45	1.375,44	80	417,904
11	1.811,36	46	1.354,14	81	395,160
12	1.801,73	47	1.332,24	82	373,130
13	1.791,75	48	1.309,74	83	362,750
14	1.781,57	49	1.286,64	84	334,223
15	1.771,61	50	1.262,95	85	317,388
16	1.762,13	51	1.238,71	86	301,907
17	1.752,97	52	1.213,92	87	287,899
18	1.744,14	53	1.188,35	88	272,437
19	1.735,66	54	1.162,29	89	264,377
20	1.727,50	55	1.135,75	90	254,804
21	1.719,58	56	1.108,77	91	246,729
22	1.711,62	57	1.081,19	92	241,300
23	1.703,05	58	1.053,02	93	237,251
24	1.693,95	59	1.024,28	94	233,387
25	1.684,32	60	995,08	95	229,888
26	1.674,14	61	965,46	96	226,136
27	1.663,41	62	935,41	97	223,295
28	1.652,12	63	905,12	98	218,034
29	1.640,28	64	874,60	99	209,132
30	1.627,87	65	844,23	100	198,312
31	1.614,92	66	813,71	101	197,711
32	1.601,40	67	783,02	102	161,310
33	1.587,35	68	752,43	103	155,179
34	1.572,77	69	721,67	104	132,797
				105	110,121

Cetvel No. (2)

P.M.F. % 5

18 yaşını dolduruncaya kadar
3 ayda bir peşin ödenen ve
yıllık tutarı 100 lira olan
gelirlerin peşin değeri

Yaş	Peşin değer
0	1.078,08
1	1.122,98
2	1.094,14
3	1.052,84
4	1.006,68
5	957,14
6	904,53
7	848,72
8	789,75
9	727,53
10	661,98
11	592,98
12	520,39
13	444,09
14	363,91
15	279,70
16	191,20
17	98,08
18	0

Cetvel No. (3)

P.M.F. % 5

20 yaşını dolduruncaya kadar
bir peşin ödenen ve yıllık
tutarı 100 lira olan gelirlerin
peşin değeri

Yaş	Peşin değer
0	1.146,80
1	1.201,49
2	1.141,39
3	1.177,92
4	1.100,04
5	1.055,50
6	1.008,09
7	957,73
8	904,44
9	848,18
10	788,88
11	726,44
12	660,75
13	591,71
14	519,20
15	443,12
16	363,28
17	279,36
18	191,05
19	98,05
20	0

Cetvel No. (4)

P.M.F. % 5

25 yaşını dolduruncaya kadar
bir peşin ödenen ve yıllık
tutarı 100 lira olan gelirlerin
peşin değeri

Yaş	Peşin değer
0	1.289,49
1	1.364,55
2	1.351,92
3	1.325,29
4	1.293,94
5	1.259,76
6	1.223,17
7	1.184,10
8	1.142,62
9	1.098,73
10	1.052,42
11	1.003,60
12	952,23
13	898,28
14	841,70
15	782,51
16	720,64
17	655,82
18	587,81
19	516,40
20	441,32
21	362,27
22	278,92
23	190,92
24	98,03
25	0

BİBLİYOGRAFYA

- AKYAZAN, Sıtkı: Son İctihatlarla -gerekçeli - notlu - Türk Ticaret Kanunu ve İgili Mevzuat, Ankara 1971.
- BECKER, H.: Bd. VI Obligationenrecht (in Berner Komm.) (Komm. zum ZGB) I. Abt. Allgemeine Bestimmungen (Art. 1-183), Bern 1941.
- BOZER, Ali: Sigorta Hukuku, Ankara 1965.
- BİLGE, Necip: Yardımcıdan Mahrumiyet Sebebiyle Doğan Zararların Tazmini, Ad. Der., 1944, s. 679-693.
- ÇENBERCİ, Mustafa: 1475 sayılı İş Kanunu Şerhi, Ankara 1972.
- EREN, Fikret: Destekten Yoksun Kalma ve Vücut Bütünlüğünün İhlali Hallerinde Ödenecek Tazminatın Şekli, Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara 1972, s. 163-174.
- KARAHASAN, Mustafa Reşit: Tazminat Davaları, İstanbul 1970.
- KARAYALÇIN, Yaşar: Mes'uliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Ankara 196.
- KUDAT, A.: Cismanî Kazalardan Doğan Zararlar Nasıl Giderilir, Ankara 1966.
- KURU, Baki: Hacı Caiz Olmayan Şeyler, AHFD. 1962, C. XIX, s.
- OFTINGER, Karl: Schweizerisches Haftpflichtrecht, Bd. II/2, Zürich 1962.
- OGUZMAN, Kemal: İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Zararlardan İşverenin Sorumluluğu, İHFM. C. XXXIV, (1969), Sayı: 1-4, s. 322-342.
- OLGAÇ, Senai: Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu ve İgili Hususî Kanunlar, İstanbul 1959.
- OLGAÇ, Senai: Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler, 2. bası, İstanbul 1969.
- OSER, Hugo — SCHÖNENBERGER, W.: Bd. V. Das Obligationenrecht, (in Zürcher Komm.) (Komm. zum schw. ZGB) 1. Halbband: Art 1-183, 2. Aufl. Zürich 1929.
- ÖNOL, Metin — PUSAT, Ziyagökalp — ACARBAY, Yılmaz: Sosyal Sigortalar Kararları, Ankara,
- REİSOĞLU, Kemal: İstihdam Edenlerin Mesuliyeti, Ankara 1958.
- SAYMEN, Ferit H. — ELBİR, Halid K.: Türk Borçlar Hukuku, İstanbul 1958,
- STREBEL, J. — HUBER, H.: Kommentar zum Bundesgesetz über den Motorfahrzeug-und Fahrradverkehr, Bd. II, Zürich 1938.
- TANDOĞAN, Haluk: Türk Mes'uliyet Hukuku, Ankara 1961.
- TEKİNAY, Selâhattin S.: Ölüm Sebebiyle Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, İstanbul 1963.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Ölüncüye Kadar Bakma Akdi, İstanbul 1959.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Borçlar Hukuku, C. I. Genel Hükümler, B. 5, İstanbul 1972.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Türk İş Hukuku, İstanbul 1971.
- VON THUR/SIEGWART: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Bd. I-II, 2. Auflage, Zürich 1942.

KISALTMALAR

Ad. Der.	: Adalet Dergisi
ABD.	: Ankara Barosu Dergisi
AHFD.	: Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi
Art.	: Artikel, article (madde)
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGE.	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes
BK.	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
FJS	: Fiches Juridiques Suisses
HD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İHFM	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
JdT	: Journal de Tribunaux
Külliyyat	: <i>Saymen, Ferit H. - Erman, Sahir - Elbir, Halid K. : Türk İçtihatlar Külliyyatı, 13 cilt, 1950-1958, İstanbul.</i>
MK	: Medenî Kanun
RG	: Resmî Gazete
RKD	: Resmî Kararlar Dergisi
TD	: Yargıtay Ticaret Dairesi

